

KONGELIG RESOLUSJON

Energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saksnr.: 22/632-
Dato: 26. september 2025

Foreningen til Randsfjords Regulering – tillatelser i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden

I. Innledning

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) fikk ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Medlemmene i FRR er Å Energi Vannkraft AS, AS Randsfjord Tremasse- & Papirfabrikk, Viul Kraft AS, Embretsfosskraftverkene DA og Hellefoss Kraft AS.

Tillatelsen fra 1995 ble gitt med et prøvereglement. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) mottok forslag til justert manøvreringsreglement fra FRR 23. desember 2013. FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m³/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet til flomproblematikk foreslår FRR å forskyve tidspunktet for bestemmelsen om laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. april til 1. april, samt å ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.

NVE har oversendt innstilling til departementet 14. desember 2022, med forslag om at reglementet for Randsfjorden justeres i tråd med FRRs forslag.

Departementet sendte 6. januar 2023 NVEs innstilling til Innlandet og Viken fylkeskommuner og til Gran, Jevnaker, Nordre Land og Søndre Land kommuner for ev. merknader. Ringerike kommune har senere fått kopi.

Departementet tilrår at det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i tråd med NVEs innstilling. Saken behandles ved kgl.res. da den gjelder endring av vilkår fastsatt ved regjeringens res. 12. januar 1995. Saken er forelagt berørte departementer og er behandlet i tråd med retningslinjen «Om Kongen i statsråd».

II. NVEs innstilling

NVE har avgitt følgende innstilling:

«NVE anbefaler at manøvreringsreglement for reguleringen av Randsfjorden justeres i tråd med regulantens forslag. Regulant er Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR). NVE har i hovedsak sett på forholdene til storørret samt flomproblematikk i vår vurdering, og balansert dette opp mot landskap, naturmangfold, friluftsliv, landbruk og ev. ulemper for regulant. Vi anbefaler at minstevannføringen i Randselva på 20 m³/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet i forhold til flomproblematikk anbefaler vi å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, samt ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.

Sammendrag

Tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden ble gitt til Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995. Med konsesjonen fulgte et prøvereglement, som skulle tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år. I den forbindelse har Foreningen til Randsfjords Regulering utarbeidet forslag til nytt manøvreringsreglement.

Forslaget har vært kunngjort og dokumentet med vedlegg vært ute på offentlig høring. Etter første høringsrunde ble det ytret sterke ønsker om ytterlige undersøkelser og kunnskap om vassdraget. Dette ble gjennomført og forslag om nytt manøvreringsreglement ble justert litt og sendt ut på ny offentlig høring med tilleggsundersøkelsene.

FRR har i hovedsak foreslått fire endringer fra dagens reglement. For å bedre forholdene til storørret, har FRR foreslått at minstevannføringen i Randselva på 20 m³/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet i forhold til flomproblematikk foreslår FRR å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, samt ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.

Randsfjorden er en del av Drammensvassdraget og har et nedbørfelt på 3697 km². Randsfjordreguleringen ligger i kommunen Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land, og har vært regulert siden 1808. I 1912 ble reguleringen tatt i bruk til kraftproduksjon. Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø med et areal på 139 km². Randsfjorden fungerer som reguleringsmagasin for de fire kraftverkene i Randselva. Bergsfoss kraftverk har inntaket i utløpet av Randsfjorden og styrer dermed vannføringen til Randselva. Etter Bergsfoss kraftverk er det ytterligere tre kraftverk; Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss kraftverk. Randselva renner inn i Begna ca. 9 km nedstrøms Viulfoss. Fra samløpet og ned til Tyrifjorden heter elva Storelva.

Fra Tyrifjorden går det storørret opp i Randselva. Tyrifjorden innehar en av få sikre storørretbestander i Norge. Bestanden i Tyrifjorden ernærer seg i hovedsak av krøkle og sik.

Det er registrert storørret både i innløpselva (Randselva) til Tyrifjorden og utløpselva (Drammenselva) fra Tyrifjorden.

Drammensvassdraget innehar et stort potensial for skadeflom. I dette reguleringsystemet er Randsfjorden et av de største magasinene og dammen i utløpet har stor tappekapasitet. Magasinet er derfor svært viktig med tanke på å forebygge ev. begrense flomskader. Langs Randsfjorden er det både bebyggelse og infrastruktur, og som følge av mange brukere i og rundt vassdraget vil reguleringen av Randsfjorden, både ved flom og forhåndstapping, kunne virke negativt for noen av interessene.

Høringen viste at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene i hovedsak er positive til regulantens foreslåtte manøvreringsreglement.

Ingen høringsparter går imot det nye forslaget i sin helhet. Randsfjorden grunneierforening er imot den delen av forslaget som går på å øke minstevannføringsslippet. I tillegg mener enkelte høringsparter at det kan gjøres justeringer i forslaget, som kan være positivt innen deres interesseområde.

Selv om det nye forslaget ikke tilfredsstiller alle interessene rundt Randsfjorden, mener NVE at FRR sitt forslag om slipp av minstevannføring og regulering av Randsfjorden vil ivareta de allmenne interessene i og ved vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvrering og er en god avveining mellom de berørte interessene. NVE legger vekt på at forholdene knyttet til flomproblematikk og storørret med stor sannsynlighet vil bedres, samtidig som ulempene for andre allmenne interesser ikke økes nevneverdig. NVE anbefaler på bakgrunn av dette å ta inn FRR sitt forslag i nytt manøvreringsreglement.

Innledning

A/S Randsfjord Tremasse- og Papirfabrikk mfl. fikk ved kongelig resolusjon av 4. oktober 1912 konsesjon til å regulere Randsfjorden. Konsesjonen ble gitt etter reguleringsloven av 4. august 1911 med en tidsbegrensning på 75 år. Som følge av den tidsbegrensede konsesjonen fikk Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) ved Kongelig resolusjon 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. I manøvreringsreglementets post 2 er det gitt bestemmelse om at manøvreringsreglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år.

På bakgrunn av dette skal NVE gi sin tilråding til Olje- og Energidepartementet om endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden.

Saksbehandling

Tillatelse til regulering av Randsfjorden ble første gang gitt ved kgl.res. i 1912, med tillatelse til ytterligere regulering ved kgl.res. i 1951. Konsesjonene ble gitt med tidsbegrensning, og ved konsesjonstidens utløp søkte regulanten om fornyet reguleringskonsesjon med samme omfang som tidligere. Tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden ble gitt til Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) ved regjeringens resolusjon av 12.01.1995 i samsvar med St.prp. nr. 59 (1993-94). Det ble samtidig fastsatt et forholdsvis detaljert manøvreringsreglement. I manøvreringsreglementets post 2 er det gitt bestemmelse om at reglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år. I

dagens forvaltning har vi i stor grad gått bort i fra midlertidige reglement. Dersom vi unntaksvis mener at det er behov for å åpne for et prøvereglement vil ordlyden «kan justeres etter en viss tidsdrift» benyttes, og ikke skal.

Dagens manøvreringsreglement er godt gjennomarbeidet, og en har opparbeidet seg erfaring med denne måten å regulere vassdraget. Endelig fastsettelse av manøvreringsreglement i Randsfjord innebærer kun små justeringer.

Det er flere forhold som tilsier at en burde ventet med å fastsette endelig manøvreringsreglement. Vi viser blant annet til forhåndsmelding om et nytt Randsfjorden kraftverk som NVE har til behandling. Dersom kraftverket blir realisert vil det endre vannføringsregimet i Randselva og sannsynligvis også i Randsfjorden. NVE vil også bemerke at Randsfjordreguleringen har revisjonsadgang fra 2025. Dette er en mer omfattende prosess der hovedformålet vil være å bedre miljøforholdene vassdraget, samt en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene.

Den 17.02.2022 og 22.02.2022 mottok NVE brev fra Sivilombudet vedrørende lang saksbehandlingstid og med krav om at saken ferdigbehandles snarlig. NVE ga tilbakemelding om at vi forventer at vår innstilling er klar til oversendelse til OED innen 1. april 2023. I mellomtiden har FRR bedt NVE om å trekke forslag til nytt manøvreringsreglement i brev av 23.9.2022 med bakgrunn i blant annet nye kraftverksplaner og revisjonsadgang.

NVE legger vekt på Sivilombudsmannens brev 17.02.2022 og 22.02.2022 når vi nå likevel fortsetter vår saksbehandling. Med bakgrunn i Sivilombudsmannens brev mener NVE at det vil være mest hensiktsmessig og forutsigbart å fortsette med vår anbefaling til Olje- og energidepartementet (OED) om fastsettelse av endelig manøvreringsreglement slik at vi kan imøtekomme sivilombudets krav. NVE presiserer at denne saken ikke omfatter selve vilkårene i konsesjonen, men en endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet fra 1995 med små justeringer.

Beskrivelse av området og eksisterende anlegg

Randsfjorden ligger i Innlandet og Viken fylker i kommunene Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land (figur 1). Randsfjorden har et nedbørfelt på 3697 km², ligger ca. 130 moh. og er en del av Drammensvassdraget. Drammensvassdraget er Norges nest største vassdrag med et nedbørfelt på 17 000 km². Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø med et areal på 139 km² og selv med en regulerings høyde på kun tre meter er magasinkapasiteten beregnet til 408 millioner m³. Av de større elvene tilknyttet Randsfjorden så renner Dokka-Etna inn i fjorden i nordenden, mens Randselva renner ut av fjorden i sørenden. Randselva strekker seg fra utløpet i Randsfjorden og ned til Hønefoss, en strekning på ca. 18 km. Ved Hønefoss renner den sammen med Begna og fra samløpet og ned til Tyrifjorden, en strekning på 17 km, heter elva Storelva.

Randsfjorden fungerer som reguleringsmagasinet til Randselva. Bergsfoss kraftverk har inntaket sitt i utløpet av Randsfjorden og styrer vannføringen til Randselva. Etter Bergsfoss kraftverk er det ytterligere tre kraftverk, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss kraftverk før

samløpet med Begna (figur 2). Fra Viulfoss kraftverk og ned til Begna er det ca. 9 km, og det er denne strekningen som er av verdi for størørreten i Randselva, under dagens forhold.

Geografisk plassering

Fig 1: Randsfjorden ligger nordvest for Oslo og vestenfor for Mjøsa. Dokkelva renner inn i nordenden og Randselva renner ut i sørenden.

Fig 2: Oversikt over reguleringsanlegg og kraftverk tilknyttet Randsfjordreguleringen. Vassdraget drenerer sørøver, fra Randsfjorden og ned i Tyrifjorden.

Regulantens forslag til endelig manøvreringsreglement

NVE mottok forslag til endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden den 23.12.2013 (dok 200800384-5), på bakgrunn av dette har vi laget et kort sammendrag. Fullstendig forslag til fastsettelse av manøvreringsreglement finnes på NVEs nettsider [Forslag til endelig manøvreringsreglement Randsfjorden](#):

Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) sendte inn første forslag til endelig fastsettelse av manøvreringsreglement den 27. august 2003. Utløsende for dette er punkt to siste avsnitt i manøvreringsreglementet, som ble fastsatt ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995. Her er det nedfelt at reglementet tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år. Det har gått lang tid siden FRR utarbeidet første forslag til endring, og FRR ser derfor behovet for å begrunne endringene på nytt med bakgrunn i resultater fra nye miljøfaglige undersøkelser. Endelig forslag ble sendt inn 23.12.2013:

Hoveddata for Randsfjorden

LRV ved sen smelting	131,30 moh
LRV ved normalsituasjon	131,50 moh
HRV	134,5 moh
Areal ved LRV normal	139 km ²
Areal ved LRV normal	133 km ²
Areal ved LRV med nytt forslag	132,8 km ²
Magasinvolument normalt	408 mill. m ³
Nyttbart magasin ved sommerregulering	69 mill. m ³
Nedslagsfelt totalt	3697 km ²
Nedslagsfelt lokalt	3097 km ²
Q ₁₀₀₀ i Randselva	492 m ³ /s

Gjeldende manøvreringsreglement

- «Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets flomvannføring ikke skal økes. Flomtapping skal koordineres med de øvrige regulanter i vassdraget.»
- «Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m³/s til enhver tid-dog slik at vannføringen skal reduseres til 15 m³/s hvis vannstanden er under 133,50. (NVE har i brev av 8.5.1996 presisert følgende: at dersom det er åpenbart at vannstanden vil stige over HRV på kote 134,50 kan større tapping enn 15 m³/s opp til kote 133,50 tillates.)»
- «Når vannstanden om våren begynner å stige og kan ventes å kulminere over kote 134,50 skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er gått ned til kote 134,25.»

- *«Ved inntredende flommer ved vannstander på eller mellom kotene 134,25 og 133,75 tas flomlukene i bruk i nødvendig grad for så vidt mulig å avlede flommen uten at vannstanden overstiger kote 134,50 den 10. april.»*
- *«Hvis lavvannperioden varer utover dette tidspunkt kan Randsfjorden senkes ytterligere til kote 131,30. NVE-Hydrologiske avdeling avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.»*

Da FRR søkte om endelig fastsetting av manøvreringsreglement i 2003 var det ikke gjennomført naturfaglige undersøkelser. Gjennom høring av forslag til nytt manøvreringsreglement i 2003 ble det fra flere hold pekt på at kunnskapsgrunnlaget måtte forbedres før endelig beslutning ble tatt, noe NVE sluttet seg til.

Følgende undersøkelser ble gjennomført og laget rapporter av (200800384-5):

- Kartlegging av fugl i Dokkadeltaet naturreservat, Fluberg og Røykenvika fuglefredningsområde.
- Kartlegging av potensielle gyteplasser for storrrøye.
- Kartlegging av erosjonsfare mellom Normal LRV 131,50 og tilleggsenkning til kote 131,30.
- Kartlegging av vanndekt areal i Randselva ved minstevannføring på 15 og 20 m³/s med tanke på stranding av fisk.
- Erosjonsfare i Randselva.
- Kartlegging av bonitet med hensyn på gyte- og oppvekstforhold for fisken i Randselva.
- Kartlegging av gytefisk i Randselva.
- Kartlegging av yngeltetthet i Randselva

På bakgrunn av overstående utredninger ble forslaget til endelig manøvreringsreglement justert noe:

- *«Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets flomvannføring ikke skal økes. Flomtapping skal koordineres med de øvrige regulanter i vassdraget.»*
- *«Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til enhver tid å opprettholde en vannføring på minst 20 m³/s. Ved vannstander under 133,50 (2,25 m på Randsfjordens vannmerke) skal vannføringen være 20 m³/s. jf. imidlertid reglements pkt. 4 som omhandler krav til vannføring ved militærøvelser.»*
- *«Hvis det ved fylling av fjorden etter 1. april er åpenbart at fjorden kulminerer over kote 134,25 (2,75 m), kan avløpet økes utover minstevannføring - om nødvendig ved bruk av luker.»*
- *«For perioden 1.10 til eventuell vårflom er avløpet påfølgende år gjelder høyeste regulerte vannstand 134,50 (3,00 m).»*

- «Fra tidspunktet fra vårflommen er avløpt og flomlukene er stengt gjelder høyeste regulerte vannstand 134,25 (2,75 m).»
- «Randsfjorden senkes jevnt med sikte på å nå vannstand kote 131,50 (0,00) den 1. april. I år med snømagasin over det normale tillates ytterligere senkning til kote 131,30 (-0,20 m). NVE Hydrologisk avdeling avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.»
- «Vannstand sommerhalvåret skal søkes å holdes mellom kote 133,75 (2,25 m) og 134,25 (2,75 m). Ved sommervannstand under kote 133,75 (2,25 m) følges minstevannføringsbestemmelsen.»
- «Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven.»
- «Ved inntredende vårflommer som forventes å kulminere over kote 134,50 (3,00 m) skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er brakt ned til kote 134,25 (2,75 m).»
- «Ved inntredende flommer mellom kote 133,75 (2,25 m) og 134,25 (2,75 m) som forventes å kulminere over kote 134,25 (2,75 m) tas lukene i bruk i nødvendig grad (dog slik at selvreguleringskurven ikke overskrides) for å bringe vannstand ned til 134,25 (2,75 m).»
- «Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m³/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m³/s hver time»

Høring og distriktsbehandling

NVE mottok endelig forslag til fastsettelse av manøvreringsreglement for Randsfjorden den 19.12.2013. Forslaget ble sendt på høring den 18.2.2016. Følgende uttalelser ble mottatt (Uttalelsene er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser finnes på nve.no):

Nordre Land kommune uttaler følgende i brev av 9.6.2016 (200800384-11):

Kommunen mener at forslaget om minstevannføring på 20 m³/s i Randselva hele året vil være positivt for storørret.

Når det gjelder forslag om å forskyve tidspunktet en tar sikte på å nå LRV, vil dette være uten betydning for røyas gyting og gunstig for jordbruk, hekking og næringstilgang. Etter kommunens vurdering vil endringen minske muligheten for at HRV overskrides, da vannstanden kan holdes lavere når vårflommen kommer.

Kommunen viser også til tidligere uttalelse der de foreslår at vannstanden kan pendle mellom kote 134,25 og kote 134 i sommerperioden. Hvis vannstanden skulle overstige kote 134,25 skal tappeluken være helt åpne, og hvis vannstanden underskrider kote 134,00 skal tappingen reduseres til minimumstapping 15 m³/s.

Kommunen opplever at det nesten hver gang det er tilløp til flom tappes for lite, noe som fører til skade på dyrket mark, redusert næringstilgang til fugl og etablerte reir oversvømmes.

Kommunen ser positivt på forslag om begrensninger hastighet på vannføringsreduksjon i Randselva, både med tanke på stranding av ørret yngel og for å redusere faren for jordras.

Søndre Land kommune uttaler følgende i brev av 22.6.2016 (200800384-23):

Kommunen er i utgangspunktet positive til nytt forslag til manøvreringsreglement. De nye gjennomførte undersøkelsene danner et godt grunnlag for å fastsette nytt punkt to i manøvreringsreglementet. Kommunen påpeker viktigheten av manøvreringen med tanke på flom og at HRV ikke må overskrides. Kommunen påpeker at FRR sitt ansvarsområde må tydeliggjøres.

Ringerike kommune uttaler følgende i brev av 3.8.2016 (200800384-26):

Ringerike kommune mener at større minstevannføring og jevnere tapping for å unngå at fisk i Randselva strander, er et godt tiltak for å bidra til bedre forhold for storørret som benytter Randselva.

Fylkesmannen i Buskerud (statsforvalteren i Viken) uttaler følgende i brev av 20.6.2016 (200800384-20):

Statsforvalteren støtter de foreslåtte endringene. Forslaget vil være en forbedring i forhold til dagens reglement, med tanke på elvemusling og rekruttering til storørret.

Fylkesmannen i Oppland (Statsforvalteren i Innlandet) uttaler følgende i brev av 19.6.2016 (20080034-21):

Statsforvalteren viser til at den største bekymringen knyttet til reguleringen av Randsfjorden er virkningene for storørre. Statsforvalteren gjør oppmerksom på at storørrestammen i Randsfjorden er en særlig storvokst fiskespisende røyestamme, og unik i norsk sammenheng. Det er funnet gyteområder i strandsonen i dybdeintervallet 3-6 meter. Det vises til at det antas at storørreas gyteplasser er begrenset og forringet som følge av dagens regulering. Statsforvalteren i Innlandet støtter forslaget om å framskynde tidspunkt for når Randsfjorden kan tappes ned til kote 131,5 moh., forutsatt at dette ikke medfører hyppigere og større senkninger under dette nivået. Det må tydeliggjøres at det kun er adgang til å åpne for senkning under dette nivået i år med spesiell stor flomfare. Videre må kravet om minstevannføringslipp underordnes overholdelse av den ordinære reguleringsgrensen på 131,5.

Miljødirektoratet (200800384-17) viser i e-post av 20.6.2016 til Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Buskerud (nå statsforvalteren) sin uttalelse i denne saken.

Oppland fylkeskommune (Innlandet fylkeskommune) uttaler følgende i brev av 27.6.2016 (200800384-22):

Fylkeskommunen forutsetter at regulantene i vassdraget er koordinert med tanke på flom. Fylkeskommunen ser det også som svært viktig å bevare Randsfjordens unike stamme av storørre. Det påpekes at det er svært viktig at NVE er restriktive på å tillate ytterligere senkning av vannstanden med 20 cm, slik reglementet gir åpning for. Dette bør kun tillates i særskilte tilfeller.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) uttaler følgende i brev av 27.6.2016 (200800384-19): FNF er ikke negative til forslaget om forskyving av laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. til 1. april. De mener dette vil kunne gi bedre vilkår for vannfugl, spesielt i Dokkadeltaområdet. FNF er også positive til forslaget om økning av minstevassføring. De påpeker at perioder med minstevannføring, må gjøres så korte som overhodet mulig og at senkning av vannføringen må gjøres gradvis og langsomt nok til at fisk og andre vannlevende organismer kan forflytte seg ved vannstandsendringer. FNF påpeker at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra perioder med naturlig flomvannføring. Det bør også unngås plutselige økninger i vannføring i hele eller deler av vassdraget.

Ringerikes sportsfiskere og Grunneierforeningen Randselvas Fiskeberettigede uttaler følgende i brev av 20.6.2016 (200800384-18):

Uttalelsen tar primært for seg forhold som påvirker storørretstammen i Tyrifjorden, en stamme som har Randselva som eneste gyte- og oppvekstområde.

Dersom Randselva fortsatt skal ha elvekraftverk og damanlegg i fremtiden, må vannføringen reguleres slik at man tar mye større hensyn til vannmiljøet i Randselva og nedenforliggende vassdrag, enn det som har vært tilfelle siden demninger og kraftverk ble reist.

Foreningene tror at de viktigste endringene i manøvreringsreglementet vil være å sette begrensninger, slik at perioder med minstevannføring blir så korte som mulig. Elva må sikres nok vann til enhver tid for å få tilbake et sunt økosystem. Vedlikehold av demninger, kraftverk og ev. andre deler av vassdragsanlegget gir erfaringsmessig raske vannstandsendringer, slikt vedlikehold bør planlegges med hensyn til fiskens livssyklus gjennom året og økosystemet i elva. Senkning av vannføringen må gjøres gradvis, og langsomt nok til at fisk og andre vannlevende organismer kan forflytte seg ettersom vannstanden synker. Dette er viktigere jo nærmere man kommer minstevannføring. Foreningen påpeker at allerede ved en vannføring på ca. 40 m³/sek er effekten av senkning stor. Det bør lages en instruks for vannstandssenking mellom 60 og 40 m³/sek og en betydelig strengere instruks, ved senkning under 40 m³/sek. Den foreslåtte maksimale reduksjonshastigheten på 4 m³/sek per time fra 32 m³/sek bør være lavere og bør gjelde fra 40 m³/sek. Vannføringen må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra flomvannføring slik at Randselvas naturlige vannføringsdynamikk opprettholdes. Hvorvidt minstevannføringen er 15 m³/sek eller 20 m³/sek, tror ikke foreningene har stor betydning for Randselva, og viser til SWECO sin miljøundersøkelse der elvearealet reduseres med 1-2 % ved senkning ned til 15 m³/sek. Foreningene minner likevel om usikkerhet rundt tørrlegging og stranding i Randselva og at dette muligens burde undersøkes nøyere. Det er grunn til å tro at arealer som blir tørrlagt i Randselva, produserer byttedyr som er viktige og bidrar til en levedyktig elv.

Randsfjorden Grunneierforening (RGF) kommer med følgende uttalelse etter styremøte den 14.4.2016 (200800384-16):

RGF ønsker ikke en minstevannføring på 20 m³/s i Randselva hele året. De mener det fortsatt bør være en minstevannføring på minst 15 m³/s. Dersom minstevannføringen økes vil sjansen for lavere sommervannstand i Randsfjorden økes. RFG påpeker at det er mange som tar vann fra Randsfjorden og mange får problemer ved vannstand ned mot kote 131,5 og enda flere når det blir tappet under denne koten.

RGF har ingen merknader til å forskyve LRV fra 10. april til 1. april, for å øke flomdempingen og at den definerte «selvreguleringskurven» tas i bruk ved avledning av flommer. RFG har heller ingen merknader til at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s, for å unngå stranding av fisk.

RGF spiller inn følgende forslag til sommervannstand: Sommervannstand søkes å holdes mellom kote 134,0 (2,50m) og 134,25 (2,75m). Ved sommervannstand under kote 134,0 følges minstevannføringen. Bakgrunnen for dette er at Randsfjorden har mange bryggeanlegg for fritidsbåter og noe større båter. Vannstanden kan i verste fall variere med en meter, noe som gjør det vanskelig å bruke anleggene. De stedene det er lagt til rette med badeplasser vil også disse vannstandsvariasjonene forårsake ulemper.

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) sine kommentarer til høringsuttalelsene

FRR kommenterer høringsuttalelsene i brev av 24.10.2016. Kommentarene er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser finnes på nve.no:

FRR er positive til at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene støtter endringene som er foreslått. For de andre høringsinstansene bemerker FRR at deler av uttalelsene ikke er til selve manøvreringsreglementet, men knyttet til kraftproduksjon og demninger i Randselva. FRR er enig i at perioden med minstevannføring bør gjøres så kort som mulig.

FRR er uenig i at det bør settes en strengere praksis enn foreslått ved vannstandsreduksjoner. Om ønsket om å slippe vann slik at det blir den naturlige vannføringsdynamikken påpeker FRR at dette ikke samsvarer med kraftproduksjonen, da det vanligvis må slippes mer vann vinterstid da kraftbehovet er størst. Til Randsfjorden grunneierlag sin uttalelse påpeker FRR at deres forslag sannsynligvis vil øke flomfaren.

NVEs merknader

Forslag til justert reglement

I forslag til endret manøvreringsreglement er det i hovedsak foreslått fire endringer fra dagens reglement.

- FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m³/s skal gjelde for hele året, og ikke reduseres til 15m³/s. Dette for å øke vanndekt areal og redusere faren for stranding av fisk i Randselva.
- FRR foreslår å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, dette for å øke flomdempingen.
- FRR foreslår at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

- FRR foreslår at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s, for å unngå stranding av fisk.

Kunnskapsgrunnlaget

NVE har fått kunnskap om vassdraget gjennom forslag til nytt manøvreringsreglement, gjennomførte undersøkelser, tilleggsundersøkelser og offentlig høring i to omganger. Gitt sakens omfang mener NVE at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til at vi kan gi innstilling i saken. NVE legger da vekt på at det er fastsatt et manøvreringsreglement for Randsfjorden i 1995 etter en lang og grundig konsesjonsbehandling, og som det manøvreres etter i dag. Foreslåtte justeringer i forslaget til endelig reglement er ikke omfattende og innebærer relativt små justeringer sammenlignet med gjeldende reglement fastsatt i 1995.

Når det gjelder forholdet til naturmangfoldloven så plikter alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av forslag til justert reglement for Randsfjorden legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldloven § 8.

Denne saken omhandler ikke inngrep eller endringer som har til hensikt å forverre forholdene for biologisk mangfold, men en justering som skal bedre forholdene i Randsfjorden og Randselva. I og med at NVE mener kunnskapsgrunnlaget er godt nok, og justeringen av manøvreringsreglementet har til hensikt å forbedre forholdene i vassdraget, mener vi at prinsippene i naturmangfoldloven er ivaretatt.

NVEs vurdering og forslag til justert reglement

Randsfjorden har blitt regulert siden 1808 og i 1912 ble reguleringen tatt i bruk til kraftproduksjon. Konsesjonen ble gitt etter reguleringsloven, med en tidsbegrensning på 75 år. I løpet av disse 75 årene har det skjedd forandringer i og rundt vassdraget, og regulanten har opparbeidet seg et godt erfaringsgrunnlag. Den 12. januar 1995 fikk Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) ved Kongelig resolusjon, tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Det ble gjort noen justeringer i reglementet som var ment til å kunne manøvrere Randsfjorden på en bedre måte enn tidligere. Vassdraget har mange sterke interesser knyttet til seg og Randsfjorden er svært viktig med tanke på flomdemping. For å sikre at endringene ble til det bedre og manøvreringen så optimal som mulig, ble det tatt inn en bestemmelse om at manøvreringsreglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år. Dette åpner for å justere manøvreringsreglementet, dersom en ser behov for justeringer.

I forbindelse med nytt forslag til manøvreringsreglement er det særlig to tungtveiende allmenne interesser som det er satt søkelys på, det er flom og storørret. I tillegg til disse er det også andre interesser knyttet til vassdraget, som friluftsliv, biologisk mangfold, landskap, landbruk og andre brukerinteresser.

Storørreten i Randselva kommer fra Tyrifjorden. Tyrifjorden innehar en av få sikre storørretbestander i Norge. Bestanden i Tyrifjorden ernærer seg i hovedsak av krøkle og sik. Det er registrert storørret både i innløpselva, Randselva og utløpselva, Drammenselva.

I forslag til forvaltningsplan for storørret (DN-utredning nr. 1997-2) påpekes det at storørretstammer representerer store biologiske og kulturelle verdier som det er viktig å bevare. De gyte- og oppvekstelvne til storørretstammene som er definert som sikre i DN utredning nr. 1997-2, verdisettes med nasjonal verdi. Den 25. juni 2019 oppnevnte Miljødirektoratet et arbeidsutvalg bestående av representanter for offentlig forvaltning, forskning og interesseorganisasjoner. Arbeidsutvalget fikk i oppgave å utarbeide et utkast til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret i Norge. Dokumentet med forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret ble ferdigstilt i 2020. I dokumentet er både Tyrifjorden og Randsfjorden foreslått som kandidater til nasjonale storørretvassdrag. I vassdragene som er kandidater til nasjonale storørretvassdrag er det registrert storørretlokaliteter med svært stor verdi.

Ifølge fagrappport (SWECO dok 200800384-5), som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva, så er det ikke funnet tegn til at dagens regulering av vassdraget har noen negativ effekt på gyteområdene. Imidlertid kan en ikke se bort fra at langvarig bruk av 15 m³/s i perioden da ørret vandrer opp til gyteplassene og mens gytingen pågår, kan føre til at noen fisker ikke gyter i øvre del av elva. Det er i denne delen av elva de beste oppvekstområdene for ørrettyngel er registrert.

I Drammensvassdraget samles alle delvassdragene seg nedenfor Tyrifjorden i Drammenselva. Dette gir stort potensiale for skadeflom. Randsfjorden har stor tappekapasitet og er et av de største magasinene i dette systemet. Randsfjorden er derfor svært viktig med tanke på å forebygge ev. begrense flomskader. Langs Randsfjorden er det både bebyggelse og infrastruktur, og i sørenden ved Randselvas utløp, ligger Jevnaker.

Som følge av de mange brukerne langs vassdraget vil både flom, som fører til høy vannføring/vannstand, og forhåndstapping med lav vannstand kunne virke negativt for noen interesser.

Forslaget til endelig manøvreringsreglement for Randselva inneholder justeringer av bestemmelsene om minstevannslipp, begrensninger i vannstandsendringer og endring i reguleringen av Randsfjorden. Hensikten er å ivareta storørreten som benytter i Randselva på en bedre måte enn gjeldende manøvreringsreglement, samt bedre forebyggingen av skadeflom samtidig som også andre brukerinteresser blir ivarettatt på en fornuftig måte. For storørreten består endringen i et noe høyere vannslipp i Randselva, enkelte deler av året, samt innføre en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s, dette for å unngå stranding av fisk samt å øke vanddekt areal.

Når det gjelder flom foreslås det å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, for å øke flomdempingen. Det foreslås også at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

Forslag til nytt manøvreringsreglement har vært kunngjort, lagt ut til offentlig gjennomsyn og sendt på høring til sentrale instanser. Høringen viste at det ikke var vesentlige

innvendinger mot det nye forslaget til manøvreringsreglementet og at summen av fordelene ved de foreslåtte endringene synes å være større enn ulempene for de fleste.

Minstevannføring

FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m³/s skal gjelde for hele året, og ikke reduseres til 15 m³/s. Dette for å øke vanndekt areal og redusere faren for stranding av fisk i Randselva.

Ifølge fagrappport (SWECO), som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva, er vanndekt areal fra Viul kraftverk og ned til Begna beregnet til 0,7 km² når hele elvesenga er dekket av vann. Når vannføringen senkes fra fulldekket elveseng og ned til 20 m³/s tørrlegges om lag 23 800 m². Dette tilsvarer ca. 3 % av det totale vanndekte arealet. Når vannføringen reduseres fra 20 – 15 m³/s reduseres det vanndekte arealet med ytterligere 12 %. Ifølge rapporten vil en økning i minstevannføringen ha liten effekt på vanndekket areal. Det er derimot mer usikkert hvordan denne reduksjonen påvirker viktige gyteplasser. Det er mulig at gytefisk er mindre villig til å vandre opp i øvre del av elva dersom vannføringen forblir på 15 m³/s over lengre tid i perioden august-oktober. Det blir derfor anbefalt en minstevannføring på 20 m³/s som et føre var prinsipp.

De fleste høringsinstansene er positive til denne endringen, men enkelte mener at virkningene blir små, da forskjellen på vanndekt areal i intervallet 15-20 m³/s blir om lag 12 % av det totale arealet.

Nordre Land, Ringerike, Hole kommuner mener denne endringen vil være positiv for storørreten. Fylkesmannen i Buskerud, nå Statsforvalteren i Viken, viser til Randselvas betydning som gyte- og oppvekstområde for storørret og at det lever elvemusling her. Storørretbestanden har hatt en betydelig tilbakegang og en årsak til dette skyldes trolig reguleringen av vassdraget. Statsforvalteren påpeker at en økning av minstevannføringen fra 15-20 m³/s bare vil gi en økning av vanndekt areal på 3%, og en ytterligere økning til for eksempel 25-30 m³/s trolig hadde økt både vanndybde og areal ytterligere, men en slik økning av minstevannføringen ville gått ut over vannmiljøet i Randsfjorden.

Statsforvalteren ser at det vil bli et kompromiss mellom vannstanden i Randsfjorden og vannføringen i Randselva og på bakgrunn av dette mener de at 20 m³/s er det beste alternativet. Statsforvalteren i Innlandet påpeker at minstevannføringskravet i Randselva må underordnes overholdelse av ordinære reguleringsgrenser. De påpeker at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke må være større enn tilsiget når Randsfjorden er nede på LRV (131,5). Forum for natur og friluftsliv mener at en økning i minstevannføring som foreslått er et positivt bidrag til økosystemet i Randselva. Ringerike Sportsfiske er særlig opptatt av storørretstammen i Randselva og påpeker at periodene med minstevannføring bør gjøres så kort som mulig, men om minstevannføringen er 15 eller 20 m³/s tror de ikke er av like stor betydning. Både Forum for natur og friluftsliv og Ringerike Sportsfiske mener at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra flomvannføring slik at Randselvas naturlige vannføringsdynamikk opprettholdes.

I motsetning til de andre høringsinstansene er Randsfjorden grunneierforening imot å endre minstevannføringsslippet. Årsaken til dette er at de frykter en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren og muligheten for å tappe vannstanden 20 cm under LRV (kote 131,5). Mange som tar vann fra Randsfjorden får problemer ved vannstander ned mot kote 131,5.

FRR er enig med de høringsinstansene som mener at periodene med kun minstevannføring bør gjøres så kort som mulig. Reguleringen av Randsfjorden har til hensikt å kunne produsere kraft, så dette er også i regulantens interesse. FRR er mer usikker til uttalelsen om å manøvrere Randselva slik at den får en naturlig vannføringsdynamikk. Det vises til at en regulering som er tiltenkt kraftproduksjon vil gi en jevnere vannføring over året. Om vinteren vil vannføringen bli økt, mens vårflommer og vannføring om sommer og høst vil bli lavere enn i uregulert tilstand. Når det gjelder uttalelsen fra Randsfjordens grunneierforening, om å beholde 15 m³/s som minstevannføring og ha en økt LRV på sommeren, så påpekes det at dette forslaget vil øke faren for høy flomvannstand i Randsfjorden.

I hovedsak støtter høringsinstansene denne endringen med høyere minstevannføring, men det blir påpekt at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke må være større enn tilsiget når Randsfjorden er nede på LRV (kote 131,5). Statsforvalteren i Viken, viser til Randselvas betydning for storørret og elvemusling og at ikke bare vanddekt areal, men også dybde er av betydning for ørreten. NVE er enig med statsforvalteren her, dette er også beskrevet i SWECO rapport. Storørreten trenger en viss dybde både til gyting og vandring. Randsfjorden grunneierlag støtter ikke denne endringen. Årsaken er frykten for en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren, og muligheten for å tappe under LRV (kote 131,5).

NVE mener at fordelene med noe vannføringsøkning i Randselva er større enn ulempene for grunneierne rundt Randsfjorden, vi legger da særlig vekt på storørret. Vi er enig med høringsinstansene i at det bare er i år med spesielt høy flomfare en kan tillate og gå under LRV (kote 131,5) slik at det bare unntaksvis kan benyttes. Når vannstanden er nede på LRV (kote 131,5), så er NVE enig i vurderingen om at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke skal være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare. Med disse forutsetningene støtter NVE FRR sitt forslag til justering av minstevannføring.

Vannføringsendringer

FRR foreslår at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s i Randselva, for å unngå stranding av fisk.

Ifølge fagrappport fra SWECO vises det til vannføringsdata og at det foregår raske vannstandsreduksjoner i Randselva. Det er ved to anledninger påvist strandet ørret og ørekyt. Av det området som blir tørrlagt ved 20 m³/s er ikke hele området like strandingsutsatt. Dette skyldes at helningsvinkelen mange steder er relativ stor og bunnsstratet er ofte relativt finkornet. Det er ikke kjent hvor stort det strandingsutsatte arealet er. En økt minstevannføring fra 15- 20 m³/s vil bidra til en større sikkerhetsmargin med tanke på stranding.

Nordre Land kommune ser på dette som et positivt tiltak, da en slik restriksjon i tillegg til å ivareta fisk vil redusere faren for jordras. Statsforvalteren i Viken mener at en gradvis senkning av vannføringen vil være positivt med tanke på å redusere omfanget av strandede ørretunger. I tillegg er elvemuslingen lite mobil og påvirkes derfor av raske vannstandsendringer. Forum for natur og friluftsliv (FNF) og Ringerike Sportsfiskere mener det også bør innføres begrensninger i vannstandsendringer for intervallet 60-40 m³/s og enda strengere føringer for reduksjonshastigheten fra 32 m³/s og at dette gjelder allerede fra 40 m³/s. I tillegg mener FNF at en bør unngå plutselige vannføringsøkning i vassdraget.

Regulant har balansert nytteverdi opp mot ulemper når de har foreslått reduksjonshastighet fra 32 m³/s. Det legges vekt på at Randselva ikke er et av og på system, men at fallende nedbør, sidebekker, topografien i elveløpet og kraftverkernes reguleringssystemer fører til at vannføringen i elva ikke er konstant, men pendler innenfor 1-2 m³/s.

NVE har merket seg at dersom en senker vannføringen fra elvesengen er dekket med vann til 20 m³/s, tørrelegges kun 3% av elvesengen. Stranding av fisk er et kjent problem i Randselva, men dette ser ut til å komme som følge av stans eller hurtig nedkjøring av driften i kraftverkene og ikke som følge av reguleringen av Randsfjorden. Jevnere vannføring ut fra Randsfjorden vil etter NVEs syn sikre noe jevnere drift av kraftverkene.

NVE har merket seg at dersom en senker vannføringen fra elvesengen er dekket med vann til 20 m³/s, tørrelegges kun 3% av elvesengen. Stranding av fisk er et kjent problem i Randselva, men dette ser ut til å komme som følge av stans eller hurtig nedkjøring av driften i kraftverkene og ikke som følge av reguleringen av Randsfjorden. Jevnere vannføring ut fra Randsfjorden vil etter NVEs syn sikre noe jevnere drift av kraftverkene. Vi er positive til FRRs forslag til bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon. Dette sammen med økt minstevannføring vil sannsynligvis redusere strandingsfaren i de områdene av Randselva dette kan være et problem. NVE er enig med FRR i at ulempene med et strengere reglement enn foreslått, kan være større enn nytteverdien. NVE mener likevel at FRR bør følge opp og dokumentere de områdene det er kjent at ørret kan strande. Dette kan også pålegges av statsforvalteren gjennom naturforvaltningsvilkårene. Vi anbefaler at FRR sitt forslag til bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon tas inn i nytt manøvreringsreglement og at målepunktet for vannføring etableres på et egnet sted rett nedstrøms Viulfoss kraftverk.

LRV

FRR foreslår å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, dette for å øke flomdempingen samt ta høyde for et klima i endring med tidligere vårsmelting.

SWECO rapport 11.2013 omhandler reguleringens virkning på hekkende fugl knyttet til høy sommervannstand i tre verneområder, Dokkadeltaet naturreservat, Fluberg fuglefredningsområde og Røykenvika fuglefredningsområde. Registreringene og tilgjengelige observasjonsdata fra denne rapporten bekrefter områdenes særskilte verdi som viktig habitat for næringssøk og hekking for fugl. Undersøkelsen avdekket også at det ved dagens manøvrering forekommer vannstander over HRV, noe som kan være kritisk for hekkende fugl, fare for reirdrukning og sviktende næringstilgang. Undersøkelsene viste også at dagens reglement ved å nå LRV innen 10. april har betydelig mindre ekstremverdier enn

foregående manøvreringsperioder, da LRV skulle nås innen 22. april (ref. gjeldende manøvreringsreglement frem til 1995). Ved å flytte denne datoen ytterligere til 1. april vil det kunne gi vadere på vårtrekket bedre tilgang til grunne områder enn dagens regulering av magasinet. En slik flytting av datoen vil også kunne gi en flomdempningseffekt, noe som vil føre til en viss påvirkning på flomtoppens størrelse og varighet, og som kan redusere faren for reirdrukning.

I SWECO-rapport 5.9.07 er blant annet forholdene til storroye beskrevet. Her blir det konkludert med at det finnes en tynn populasjon av storroye i Randsfjorden. Storroya i Randsfjorden kan sammenlignes med roye i for eksempel Vättern, dvs, at røya for det meste lever på dypt vann fra sprangsjiktets nedre del eller under dette og ned til 50m dyp eller mer. Det blir antatt at den har krøkle og småabbor som byttefisk. Kartlegging av gytestedene viste at røya gyter nær strandsonen fra 3-6 meters dyp, målt fra HRV.

I forslag til nytt manøvreringsreglement vises det til at det ikke er påvist gyteplasser for storroye grunnere enn LRV. Dette skyldes sannsynligvis reguleringen av vassdraget.

Nordre Land kommune vurderer at denne endringen vil føre til at Randsfjorden vil kunne holdes lavere når vårflommen kommer, og dermed redusere sannsynligheten for at HRV overskrides. Etter kommunens syn vil ikke en forskyving av tidspunkt for å nå LRV få konsekvenser for røyas gyteforhold. Tiltaket vurderes også til være gunstig for hekking og næringstilgang for fugl. Forum for natur og friluftsliv er heller ikke negative til forskyvning av LRV, da dette vil kunne gi bedre vilkår for vannfugl i Dokkadelta-området.

Statsforvalteren i Innlandet støtter også framskynding av tidspunktet for å nå LRV, men for å unngå ytterligere forringelse av røyas gyteområder forutsettes at endret manøvreringsreglement ikke vil medføre hyppigere og større senkninger under LRV (131,5) moh enn det som har vært praktisert. Det må tydelig framgå at en bare kan gå under LRV (131,5) i år med spesiell stor flomfare. Dette blir også påpekt i Søndre Land kommune og fylkeskommunen i Innlandet sin høringsuttalelse.

Randsfjorden grunneierforening foreslår å begrense reguleringshøyden ytterligere om sommeren. Grunneierforeningen mener sommervannstanden bør ligge mellom kote 134 og 134,25 (25 cm regulering), og ved vannstander under kote 134 slippes kun minstevannføring. I gjeldende manøvreringsreglement ligger denne begrensningen i intervallet kote 133,75 og 134,25 (50 cm regulering).

Regulant viser til at uttalelsen fra Randsfjordens grunneierforening, om å ha en høyere LRV på sommeren, vil øke faren for høy flomvannstand i Randsfjorden. Dette punktet er også kommentert under avsnittet om minstevannføring i dette dokumentet.

Høringsinstansene støtter opp under forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV. Dette støttes også av fagrapportene. NVE anbefaler på bakgrunn av dette å innføre FRR sitt forslag om å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april i manøvreringsreglementet.

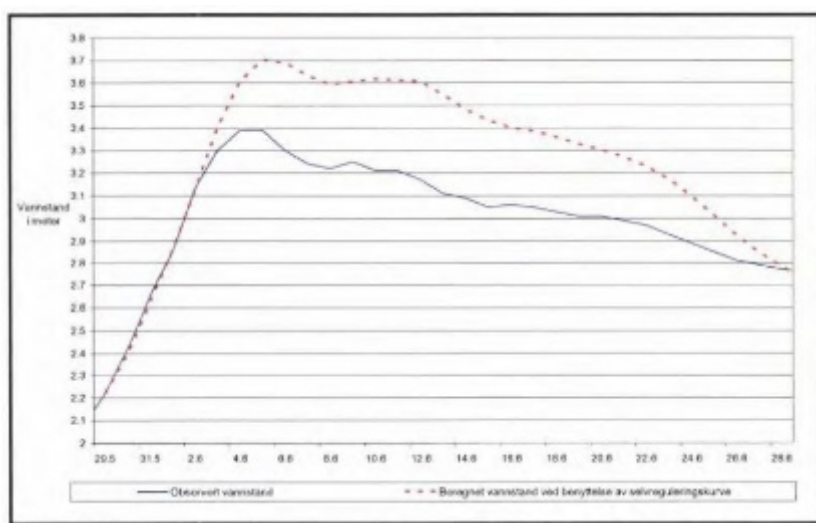
I likhet med FRR ser NVE økt fare for høy flomvannstand dersom reguleringshøyden sommerstid blir begrenset ytterligere. Med større og hyppigere regnflommer vil dette kunne være uheldig. NVE har også merket seg Nordre Land kommune sin uttalelse om at det

nesten hver gang det er tilløp til flom tappes for lite, noe som fører til skade på dyrket mark, redusert næringstilgang til fugl og at etablerte reir oversvømmes. NVE mener at ulempene ved høy vannstand i Randsfjorden er større enn fordelene dette vil gi for grunneierne. Vi anbefaler ikke å ta inn Randsfjordens grunneierforening sitt forslag om redusert reguleringshøyde sommerstid.

Avledning av flom

FRR foreslår at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

I SWECO-rapport 5.9.07, der kunnskapsgrunnlaget er samlet, er det lagt inn et eksempel med en beregnet selvreguleringskurve se figur under.

Figur 3: Figuren viser observert vannstand i Randsfjorden og hvor høyt vannstanden ville nådd uten manøvrering av vassdraget.

Under flommen på Østlandet i 1995 ble vassdraget regulert slik at vannstanden i Randsfjorden ble 31 cm lavere enn beregnet uregulert vannstand. Dette ble gjort ved å tappe 90 m³/s over magasinets selvreguleringskurve. I det nye forslaget foreslår FRR å avlede flommene ved å åpne lukene i dammen slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven slik at en unngår å slippe mer vann enn tilsiget. Resultatet er da at en kan klare å redusere vannstanden i Randsfjorden, samtidig som en ikke øker vannføringen ut fra Randsfjorden når flomtappen kommer.

Forum for natur og friluftsliv mener at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen blir så jevn som mulig, bortsett fra flomvannføring i naturlige perioder.

Fylkeskommunen forutsetter at flomepisoder, på en god måte koordineres med øvrige regulanter i vassdraget.

Når det gjelder koordinering av flomtapping så vil NVE bemerke at regulantene er forpliktet til å ha beredskapsplaner for håndtering av store flommer. I en flomsituasjon har regulanten et ansvar for å manøvrere aktivt innenfor det gjeldende manøvreringsreglementet for å begrense eventuelle flomskader. For å kunne gjøre dette er det helt nødvendig å kunne

koordinere med de andre regulantene i vassdraget. I Drammensvassdraget har vi Regulantsamarbeidet i Drammensvassdraget (RSD) som har som primæroppgave er å koordinere og gi råd mellom regulantene, reguleringsforeningene i vassdraget og NVE spesielt i flomsituasjoner.

I en flomsituasjon har NVE tett kontakt med regulantene med tanke på prognose-utarbeidelser og skadevurderinger, og det gjøres kontinuerlige vurderinger for å begrense de største ødeleggelsene. Regulanten har ansvar for å varsle NVE når de ser at det kan være fare for skadeflom i vassdragene de regulerer.

En nærmere klargjøring av regulantenes og myndighetenes ansvar og roller ved manøvrering av magasiner i flomsituasjoner er gitt i brev av 23. mai 2005 fra NVE til regulantene. Det forutsettes at regulantene følger de hovedprinsipper for manøvreringen som er nedfelt i brevet.

NVE mener at koordinering regulantene imellom er ivarettatt gjennom dagens praksis. Vi er enig med regulant i at flomlukene skal holdes åpne og den definerte selvreguleringskurven tas i bruk ved avledning av flommer.

NVE viser til at i faresituasjoner kan NVE gi tillatelse til annen regulering enn rammene i manøvreringsreglementet jf. vassdragsreguleringsloven §40.

Andre innspill

Denne saken omhandler endelig fastsetting av manøvreringsreglementet. Enkelte punkter som er tatt opp under høringen kan ikke pålegges gjennom manøvreringsreglementet, og må tas gjennom vilkårene til konsesjonen eller ved en ev. vilkårsrevisjon. Dette gjelder punkter som ligger utenfor selve manøvreringsreglementet, som forhold knyttet til kraftstasjoner og demninger nedstrøms Randsfjorden.

Når det gjelder selve konsesjonsvilkårene så er det NVE som i hovedsak er ansvarlig for oppfølging av konsesjonsvilkårene, men det er noen unntak. I kongelig resolusjon av 12. januar 1995 punkt 6 finnes standard naturforvaltningsvilkår, her er det Miljødirektoratet/statsforvalteren som har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. De kan også pålegge kompensierende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene i vassdraget.

Vanddirektivet

Klima- og Miljødepartementet godkjente oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Innlandet og Viken for planperioden 2022-2027 den 31.10.2022 Randsfjord med Randselva har ingen vannforekomster på godkjenningens vedlegg 2 som er vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap. Randselva med vannforekomstene Randselva Askerudfoss-Viulfoss, dam oppstrøms Askerudfoss-Askerudfoss og Kistefoss-dam oppstrøms Askerudfoss er imidlertid oppført på vedlegg 3. Dette er vannforekomster godkjent med miljømål som kan medføre andre typer tiltak i vannkraftsektoren som ikke medfører krafttap, for eksempel med hjemmel i

standardvilkårene. Disse vannforekomsten er registrert med moderat økologisk potensial (MØP) med miljømål godt økologisk potensial (GØP).

Konklusjon

NVE mener at Foreningen til Randsfjords Regulerings forslag til justert manøvreringsreglement vil ivareta hensynet til interessene i vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvreringsreglement. Vi legger vekt på at kommunene, statsforvalter (som har ansvaret for forvaltningen av storørrebestanden) og fylkeskommunen støtter forslaget. Vi mener også at forslaget vil kunne gi noe positiv effekt på landskap, friluftsliv og andre vannlevende organismer i Randselva, mens for Tyrifjorden Randsfjorden vil de positive effektene være knyttet til landskap, landbruk og friluftsliv. På bakgrunn av dette anbefaler NVE å endre manøvreringsreglementet.

NVEs forslag til endringer:

På bakgrunn av ovenstående diskusjon foreslår vi følgende justerte manøvreringsreglement for Randsfjorden:

Dagens:

Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m³/s til enhver tid, dog slik at vannføringen skal reduseres til 15 m³/s hvis vannstanden er under 133,50.

Endring:

Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m³/s. Når vannstanden er nede på kote 131,5, så skal minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare.

Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m³/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m³/s hver time.

Dagens

Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,5 moh. Tapping skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,5 moh den 10.april.

Endring:

Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,50. Tappingen skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,50 moh den 1. april.

Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven.

Forhold til andre planer/saker

Revisjonsadgangen er hjemlet i konsesjonsvilkårene av 12.01.1995 post 1 om konsesjonstid, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd. Her står det at vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Det vil si at det er adgang til å revidere

konsesjonsvilkårene for Randsfjordreguleringen fra år 2025. Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag, samt en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Kjernen i en revisjon vil være å avveie dette formålet opp mot formålet med selve konsesjonen, som er kraftproduksjon. I forbindelse med en vilkårsrevisjon vil det være naturlig å se på forholdet til opprustning og utvidelse av eksisterende kraftverk og ev. innkalling av konsesjonsløse kraftverk.»

III. Høring av NVEs innstilling

Energidepartementet sendte 6. januar 2023 NVEs innstilling på høring til Gran, Jevnaker, Nordre Land og Søndre Land kommuner og Innlandet og Viken fylkeskommuner. I tillegg har departementet mottatt merknader fra Ringerike kommune, Randsfjordforbundet, Innlandet Bondelag og Dokka Etne grunneierlag.

Viken fylkeskommune har i brev av 16. februar 2023 uttalt følgende:

«Viken fylkeskommune støtter NVEs innstilling. Forslaget vil bl.a. kunne bidra til noe forbedra forhold for storørret i Randselva, samtidig som hensyn til flomproblematikk ivaretas.

Ellers ønsker fylkeskommunen på mer generelt grunnlag å påpeke at det bør gjøres mer konkrete vurderinger etter vannforskriften og regional plan for vannforvaltning. I NVEs innstilling er dette omtalt i ett avsnitt (Vanndirektivet), hvor det vises til dagens tilstand og miljømål for vannforekomster fra og med Randsfjorden og ned til der Randselva møter Begna. Her savner vi en nærmere beskrivelse/vurdering av om foreslåtte manøvreringsreglement for Randsfjorden vil bidra til forbedret tilstand/økt måloppnåelse i vannforekomstene. Dette gjelder spesielt vannforekomstene som i dag er registrert med moderat økologisk potensial (MØP), og hvor miljømålet er satt til godt økologisk potensial (GØP). Som NVE nevner er det her snakk om vannforekomster på vedlegg 3, hvilket er vannforekomster som er godkjent med miljømål, som kan medføre tiltak i vannkraftsektoren som ikke medfører krafttap. Fylkeskommunen mener eventuelle tiltak som kan knyttes til saken, i dette tilfellet fastsettelse av manøvreringsreglementet, bør omtales/vurderes. Dette gjelder uavhengig av om de anbefales eller foreslås avvist.»

Innlandet fylkeskommune har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

«Bakgrunn

Viser til brev datert 06.01.23, med høring av NVEs innstilling og endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet for Randsfjorden. Vi beklager at høringsinnspillet vårt kommer etter høringsfristen, men håper likevel vårt innspill kan inngå som en del av beslutningsgrunnlaget.

Merknader

Vassdragsmiljø

Med utgangspunkt i fisk og øvrig vassdragsmiljø er fylkeskommunen i hovedsak positiv til det foreslåtte manøvreringsreglementet. Vi har ingen øvrige merknader til saken utover det vi tidligere har uttalt.

Samferdsel

Randsfjordsambandet mellom Horn og Tangen, eies og driftes av Innlandet fylkeskommune (IFK). Randsfjordferja Elrond trafikkerer strekningen mellom ferjeleiene på Horn og Tangen. Dette gir reisende en forbindelse på tvers av fjorden omtrent midt på den 77 km lange Randsfjorden. Ferjesambandet knytter dermed tre kommuner sammen på tvers av fjorden.

Spesielt for Gran kommune som har flere offentlige institusjoner på vestsiden av fjorden, knyttes vestsiden av fjorden tettere mot kommunesenter ol på østsiden.

Fylkeskommunen overtok sambandet i 2010 fra Gran kommune og Statens vegvesen. Det å opprettholde sambandet har vært en bevisst satsning for fylkeskommunen, sist vist ved å investere i ny ferje og nye kaianlegg, som ble tatt i bruk i januar 2022, med en kostnad på 150 mill. kroner. Dagen ferje, Randsfjordferja Elrond, er ei helelektrisk og topp moderne katamaran bilferje. Ferja har en kapasitet på inntil 16 biler og 65 passasjerer, og krysser fjorden 32 ganger på en vanlig virkedag, og mer enn 10200 ganger i året. Det er kun 5 dager i året ferja ikke trafikkerer sambandet. Ferja er i overkant av 33 m lang og 11 m bred, veier 365 tonn, og stikker 1,65 m dypt.

Trafikk

Randsfjordferja Elrond fraktet 55307 passasjerer og over 27 500 kjøretøy fra oppstart og ut 2022. Trafikkveksten har vært stor, og spesielt for tyngre kjøretøy. Høsten 2021 sammenlignet med høsten 2022 viser en vekst på 429% for semitrailere og tyngre kjøretøy. Dette er kjøretøy som eller ville vært på vegene rundt fjorden. I gjennomsnitt reduseres kjøretiden for de fleste med mellom 40 og 60 min ved å bruke ferja kontra å kjøre rundt fjorden. Det igjen reduserer antall kjørte kilometer med mellom 1,5 og 2 mill kilometer.

Lovverk og krav

Det å drive passasjertransport i kombinasjon med frakt av kjøretøy reguleres av et omfattende og strengt lovverk. Bare i 2023 skal rederiet og ferja gjennom 5 revisjoner og tilsyn for å kunne bli godkjent og dermed opprettholde driften av sambandet. Sjøfartsdirektoratet er tilsynsmyndighet.

Infrastruktur

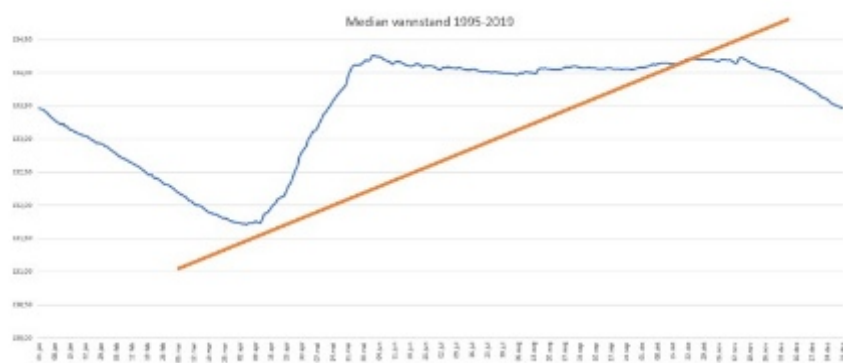
Langs Randsfjorden er det hverken skipsverft eller kaier som kan brukes av Randsfjordferja Elrond, det er kun de landanleggene som er på sambandet som er tilpasset et skip av den størrelsen. Det innebærer også at fylkeskommunen har egen slipp for å ta opp ferja i forbindelse med inspeksjoner, vedlikehold eller reparasjoner.

Vannstand

Basert på median vannstand, er både kaier, kjørebruer og slipp bygget. Rød linje i kurven over viser vannstand hvor ferja kan tas opp på slippet. Normalt mellom 15. mai og 20. desember. Stiplet linje nederst er den normale perioden større kjøretøy og biler med stort overheng ikke kan fraktes over fjorden, normalt 20. februar til 20. april. Normal drift av Randsfjordsambandet er dermed avhengig av den normale vannstand, slik det historisk har vært.

I manøvreringsreglementet er det forslag om å flytte datoen for laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. til 1. april. Det tilsier at det skal kunne tappes raskere, og at energiproduksjonen skal kunne nyttiggjøre seg vannet tidligere på vinteren. Dette medfører at nedtapping starter tidligere og/ eller foregår raskere enn i dag. For Randsfjordsambandet medfører det at perioden med begrensninger for tyngre kjøretøy utvides og blir lengre enn dagens 2 måneder. Siden det kun er krav til at fjorden skal ha høyeste regulerte vannstand (HRV) i oktober innebærer det at vannet mellom LRV og HRV kan disponeres friere til kraftproduksjon når kapasiteten evt. utvides. Illustrert under med linje mellom LRV i april og HRV i oktober. Flyttes dato for LRV, øker volumet som kan benyttes.

Når uttaket øker, eller Randsfjorden ikke får gå opp mot HRV, som normalt i mai/ juni, i forbindelse med oppfylling av fjorden etter snøsmelting, gir det uforutsigbarhet og store utfordringer for Randsfjordsambandet.

Slipp

Dagens slipp er ca. 110 m lang, og kan benyttes når vannstanden er 133,70 m (NN2000) eller høyere. Randsfjordferja Elrond skal ha slipp tilgjengelig av hovedsakelig tre årsaker:

Vedlikehold

Ved behov for vedlikehold av skrog, trustere, maling el., må ferja tas opp på slippet.

Tilsyn

Hvert andre år, er det lovpålagt å ta opp ferja for skrogbesiktigelse av norske myndigheter. Sjøfartsdirektoratet er tilsynsmyndighet. Siden det ikke er andre slipper eller verft langs fjorden, må Innlandet fylkeskommune ha sin egen.

Skade på skrog eller trustere

Ved skade på skrog eller trustere, må ferja kunne tas opp for reparasjoner og deretter inspeksjon av norske myndigheter. Innlandet fylkeskommune har vurdert at dagens lengde på slippen dekker behovet 7 til 8 måneder i året. Alle planlagt arbeider og inspeksjoner legges til denne perioden. En skade kan medføre stans inntil ferja kan repareres. Dersom vannstanden blir mer uforutsigbar, må slippen utvides, for å fremdeles kunne brukes minimum 7 til 8 måneder i året. Laveste del av slippvogna må ligge minimum 2,5 m under vannflaten for at ferja skal kunne gli inn over vogna. Noe som betyr at ved LRV på 131,5 moh., må slippvogna kunne gå ut til 129 moh. Det tilsier ei slippplengde på ca. 170 m, noe som er 60 m lengre enn i dag. Kostnaden for å utvide slippen er anslått til mellom 35 og 50 mill. kr.

Kaier

LRV gir begrensninger inne ved kai for Randsfjordferja Elrond. Da er det nede på ca. 50 cm vann under ene kjølen. Slik vannet reguleres i dag, er dette en kort periode. Ferja er på 365 tonn og med et stort vindfang. Ved redusert vannmengde å bremse opp i over lengre tid, øker muligheten for hendelser og skader. Utvides perioden, eller om det blir flere perioder med LRV, vil ferja sitt operasjonsmønster begrenses, eller utsettes for fare inne ved kai. Kjørebruene er ca. 20 m lange, og på en gitt vannstand kan ikke tunge kjøretøy eller de med stort overheng tas med. I dag er det 2 måneder, en utvidelse vil direkte føre flere kjøretøy tilbake i trafikkbildet rundt fjorden, samt redusere behovet for ferja. Flere kjøretøy øker slitaskjen på vegnettet, samt reduserer trafikksikkerheten. En ombygging av kaianleggene for å kunne håndtere lavere vannstand over tid, innenfor dagens operasjonsmønster, anslås til ca. 50 mill. kroner.

Operasjonsmønster

Begrensninger i kjøretøy er beskrevet tidligere. I tillegg erfarer vi at lav vannstand blottlegger synketømmer, som tørker og flyter opp når vannstanden blir høyere. Disse utgjør en sikkerhetsrisiko for ferja og passasjerer. Flere eller lengre perioder med lav vannstand øker antall potensielle kollisjonsmuligheter. Høsten 2022 kolliderte ferja med tømmerstokker flere ganger, og en av de kilt seg fast i propellen, heldigvis uten varige skader. Alle begrensninger i operasjonsmønster påvirker direkte trafikken, innbyggere og kommuner på begge sider av fjorden. En ytterligere begrensning vil gi ytterligere negative virkninger.

Konklusjon

Innlandet fylkeskommune ønsker ikke at foreslåtte endringer blir tillatt. I tillegg ønsker IFK at kravet om vannstand 1. oktober, på 133,75, også skal gjelde 1. juni og 1. juli. Dette er i praksis slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg. Vedtas manøvreringsreglementet, innebærer det en betydelig investering på IFK's anlegg og infrastruktur for å kunne opprettholde dagens tilbud. Randsfjordsambandet må ha forutsigbarhet, noe som blir betydelig redusert ved utsendt forslag til manøvreringsreglement. Fylkeskommunen ønsker også at den videre prosessen konkret tar tak i de ulike konsekvenser og utreder disse.»

Jevnaker kommune har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

«Med følgende begrunnelse, ber Jevnaker kommune om at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden avventes.

- Konesesjonen for Randsfjorden ble gitt 12 januar 1995, der det heter at vilkårene tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Kommunen vil derfor søke NVE om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og mener at manøvreringsreglement og vilkårsrevisjon må sees i sammenheng.
- Det vises til brev til OED fra regulanten, Foreningen til Randsfjordens Regulering (FFR), der de fremlegger faglig argumentasjon for at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden må legges i bero for å kunne se manøvreringsreglementet i sammenheng med vilkårsrevisjon for Randsfjorden og pågående prosess for utredning av nytt kraftverk i Randselva.
- NVE har meldt oppstart av konsekvensutredning for Randselva kraftverk. Det foreligger faglige vurderinger for at et nytt kraftverk vil ha innvirkninger på manøvreringsreglementet for Randsfjorden.
- Randsfjorden er svært viktig for Jevnaker kommune i et samfunnsutviklings- og næringsutviklingsperspektiv. Manøvreringsreglementet, og hvordan reguleringen utøves, er derfor blitt svært viktig for kommunen. Ved vedvarende lav vannstand i Randsfjorden, vil flere aktiviteter/virksomheter i Jevnaker få betydelige økonomiske tap. Eks Nordens største flytende badepark, Thorbjørnrud hotell med sine aktiviteter, båtforeninger, landbruk m.fl. Vannsituasjonen i Randsfjorden og herunder manøvreringsreglementet må derfor sees i sammenheng med vilkårene til regulanten som fastsettes gjennom vilkårsrevisjon.
- Klima har endret seg fra 1995, som blant annet har medført større nedbørsvariasjoner. Med erfaring fra de siste 10 årene varierer snømagasinet til nedbørsfeltet til Randsfjorden mye fra år til annet. Snømagasinet må derfor være hensyntatt i nytt manøvreringsreglement. Endringer i klima må tas hensyn til både i vilkårsrevisjonen og før endelig fastsetting av manøvreringsreglement.

På bakgrunn av ovennevnte begrunnelse vil Jevnaker kommune søke NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden og at endelig fastsetting av manøvreringsreglementet avventes.»

Randsfjordforbundet har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

«Denne kommentaren er skrevet av Randsfjordforbundet, som er et felles organ for de fire Randsfjordkommunene Nordre Land, Søndre Land, Gran og Jevnaker. I styret sitter to representanter for hver kommune. Forbundet har blant annet til hensikt å ivareta Randsfjordkommunens felles interesser for fjorden og påse at manøvreringsreglementet overholdes.

Tillatelse til regulering av Randsfjorden er gitt flere ganger siden 1808. Gjeldende manøvreringsreglement ble vedtatt ved kgl.res. 12.01.1995 og skulle etter planen opp til ny vurdering etter 5 år. Siden den gang har det pågått en langvarig prosess, som etter påtrykk fra

Sivilombudsmannen har ført til at det nå foreligger et forslag til endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden.

Randsfjordforbundet har deltatt i kommunenes arbeid, og fulgt prosessen tett. Under følger en kort oppsummering av møtene som har blitt avholdt etter forslag til endelig manøvreringsreglement ble lagt ut på høring.

Den 27.02.2023 inviterte Søndre Land kommune til informasjonsmøte for de fire Randsfjordkommunene med advokat Chirsti E. Hurlen og advokatfullmektig Vilde Weisser i LVK. Fra kommunene var saksbehandlere, ordførere og Randsfjordforbundet representert. Her ble det informert om hva en vilkårsrevisjon innebærer og gitt anbefalinger om hvordan kommunene burde håndtere saken. Videre ble det avholdt møter den 08.03 og 24.03, hvor det ble samlet inn innspill til endringer i vilkår og manøvreringsreglement og det ble avgjort at hver enkelt kommune sender sin høringsuttalelse innen 31.03.2023.

Randsfjordforbundet ser fordelene ved at manøvreringsreglementet for Randsfjorden ses i sammenheng med vilkårsrevisjon av Randsfjorden og den pågående prosessen med nytt kraftverk i Randselva. Miljøfordelene ved å få fastsatt et manøvreringsreglement er imidlertid så store at Randsfjordforbundet støtter at endelig manøvreringsreglement fastsettes med de forslag til endringer som nå foreligger, under forutsetning av at dette ikke påvirker kommunenes fremtidige muligheter for å åpne vilkårsrevisjon og at manøvreringsreglementet gjennomgås på nytt i revisjonssaken.

Ekstraordinær vannføring: Sommeren 2022 ble et godt eksempel på ekstraordinær lav vannføring, som medførte problemer med utsetting av båter, vann til vannforsyningsanlegg og vatningsanlegg. Oversikt over vannføring og vannstand viser at slike situasjoner historisk har forekommet sjelden.

I slike tilfeller er det viktig at regulanten pålegges å skaffe oversikt over situasjonen og iverksetter tiltak som minimerer skadene.»

Gran kommune har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Gran kommune ber om at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden avventes

Konsesjonen for Randsfjorden ble gitt 12 januar 1995, der det heter at vilkårene tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Kommunen vil derfor søke om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og mener at manøvreringsreglement og vilkårsrevisjon må sees i sammenheng.

NVE har meldt oppstart av konsekvensutredning for Randselva kraftverk. Det foreligger faglige vurderinger for at et nytt kraftverk vil ha innvirkninger på manøvreringsreglementet for Randsfjorden.

Manøvreringsreglement for Randsfjorden må derfor legges i bero for å kunne se manøvreringsreglementet i sammenheng med vilkårsrevisjon for Randsfjorden og pågående prosess for utredning av nytt kraftverk i Randselva.

Randsfjorden er svært viktig for Gran kommune i et samfunnsutviklings- og næringsutviklingsperspektiv. Manøvreringsreglementet, og hvordan reguleringen utøves, er derfor blitt svært viktig for kommunen. Vannsituasjonen i Randsfjorden og herunder manøvrerings-

reglementet må derfor sees i sammenheng med vilkårene til regulanten som fastsettes gjennom vilkårsrevisjon.

Klima har endret seg fra 1995, som blant annet har medført større nedbørsvariasjoner. Dette må tas hensyn til både i vilkårsrevisjonen og før endelig fastsetting av manøvreringsreglement.

Gran kommune vil peke på følgende forhold som bl.a. må vurderes i en vilkårsrevisjon og nytt manøvreringsreglement:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta langvarige tørkeperioder og unngå vedvarende lavvannssituasjoner i Randsfjorden på sommertid, slik kommunen opplevde i 2022
2. Gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i vassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har vært de siste årene
3. Manøvreringsreglementet må hensynta snødybde i fjellet, før Randsfjorden tappes ned til laveste nivå. Det må være sammenheng mellom kravet til å ha informasjon om snømengde i fjellet, og hvilke praktiske planer regulanten legger for nedtapping av Randsfjorden. Risiko for tørkeperioder og langvarig lav vannstand må vurderes på samme måte som risiko for flom
4. Manøvreringsreglementet må vurderes på nytt opp mot betydningen for friluftsliv og reiseliv ved Randsfjorden
5. Det må vurderes om det skal settes krav til dato for oppfylling av magasinet, herunder krav til akseptabel sommervannstand per 1. juni (og senest 1. juli) av hensyn til landbruk, landskap og friluftsliv
6. Manøvreringsreglementet må legge til rette for at el-fergen kan benyttes så uavbrutt som mulig. Når vannet tappes ned til 132,3 moh., er på- og avkjøring på fergen med store kjøretøyer ikke mulig. Dette medfører mer tungtransport på veiene rundt Randsfjorden.

På bakgrunn av ovennevnte begrunnelse vil Gran kommune be NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden og at endelig fastsetting av manøvreringsreglementet avventes. Gran kommune ønsker å samarbeide med de andre kommunene langs Randsfjorden om krav om vilkårsrevisjon og nytt manøvreringsreglement og tar forbehold om at det kan være flere tema som vil være aktuelle.»

Ringerike kommune har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«I forrige høring i saken, uttalte Ringerike kommune i brev av 3.8.2016 følgende: «Ringerike kommune mener at større minstevannføring og jevnere tapping for å unngå at fisk i Randselva strander, er et godt tiltak for å bidra til bedre forhold for storørret som benytter Randselva.»

NVE vurderer i sin innstilling at det kan være gode grunner til å avvente med endelig fastsettelse av nytt manøvreringsreglement for Randsfjorden, i påvente av prosessene rundt en eventuell revisjon av konsesjonen for Randsfjorden, og et mulig Randselva kraftverk. FRR har i brev av 23.9.2022 bedt NVE om å trekke forslag til nytt manøvreringsreglement i

lys av blant annet nye kraftverksplaner og revisjonsadgang. NVE anbefaler allikevel å gå videre med prosessen nå, på bakgrunn av brev fra Sivilombudet vedrørende lang saksbehandlingstid.

Ringerike kommune ser at fastsetting av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden, revidering av tillatelsen til regulering av Randsfjorden og konsesjonsbehandling av forslag om utbygging av Randselva kraftverk kan sees i sammenheng. Men gitt at det er stor usikkerhet knyttet til både fremdrift og utfall av de to sistnevnte prosesser, vurderer vi at nytt manøvreringsreglement for Randsfjorden likevel burde fastsettes nå. Storørreten i Randselva representerer en stor biologisk og kulturell verdi, som det er viktig å bevare. I tillegg vil det nye manøvreringsreglementet kunne forbedre flomproblematikken i vassdraget. Verdien av å bedre forholdene i Randselva er så stor, at dette ikke bør utsettes. Særlig gitt at NVE vurderer at ulempene for andre allmenne interesser ikke økes nevneverdig.

Ringerike kommune ber derfor om at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette bør likevel ikke være til hinder for at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.

Følgende vedtak ble fattet i Ringerikes kommunestyre 31.3.2023 i sak 57/23:

- *Kommunestyret mener at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette for å bedre forholdene i Randselva, spesielt for storørreten, og for å forbedre flomproblematikken i vassdraget.*
- *Kommunestyret mener imidlertid at fastsetting av manøvreringsreglementet nå, ikke skal forhindre at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.»*

Søndre Land og Nordre Land kommuner har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Denne høringsuttalelsen er inngitt av Søndre Land kommune og Nordre Land kommune i fellesskap, heretter kalt kommunene.

Det midlertidige manøvreringsreglementet som nå skal erstattes av et endelig reglement, ble fastsatt ved kgl.res. 12. januar 1995 og skulle opprinnelig gjelde i fem år. Regulantens forslag til endelig reglement ble fremlagt for NVE 23. desember 2013, det vil si 13 år etter at endelig reglement skulle vært fastsatt. Forslaget ble sendt på høring i 2016. Det har nå gått ni år siden forslaget ble utarbeidet og seks år siden høringsrunden i 2016.

I innstilling peker NVE på at regulanten har bedt om at fastsettelse av manøvreringsreglementet utsettes, slik at det kan behandles sammen med søknaden om konsesjon til nytt kraftverk og en eventuell revisjonssak. NVE viser videre til sivilombudets brev 17. og 22. februar 2022, der sivilombudet rettet sterk kritikk mot saksbehandlingstiden i saken. Det var Randsfjorden grunneierforening som tok opp saken med sivilombudsmannen i 2022, etter at saken hadde ligget i bero hos NVE fra 2016. Sivilombudets brev synes å være grunnen til at NVE nå har valgt å gå videre med regulantens forslag fra 2013, uten å først forhøre seg med berørte parter om forslaget fra 2013 i tilstrekkelig grad møter dagens behov for endring av manøvreringsreglementet.

Kommunene stiller seg kritiske til denne fremgangsmåten, da den kan få betydning for muligheten til å oppnå ytterligere, tiltrengte miljøforbedringer gjennom vilkårsrevisjon.

Kommunene er i utgangspunktet enige med regulanten i at endelig fastsetting av manøvreringsreglementet for Randsfjorden må ses i sammenheng med vilkårsrevisjon av Randsfjorden, og den pågående prosessen med nytt kraftverk i Randselva.

Kommunene har likevel etter en totalvurdering av de store miljøutfordringene med dagens manøvrering, sett i sammenheng med ønsket om å sikre best mulig miljøforbedringer for fremtidige generasjoner, kommet til å ville gi sin **tilslutning til forslaget til manøvreringsreglement – men på vilkår**. Det er den ekstraordinære lange saksbehandlingstiden, manglende oppfølging av allmenne interesser underveis i prosessen og behovet for rask endring av eksisterende prøvereglement som gjør anmodningen om at det settes vilkår nødvendig.

Anmodningen om å vedta manøvreringsreglementet, men på vilkår, og bakgrunnen for dette beskrives nærmere nedenfor i punkt 2. I punkt 3 gis en redegjørelse for behovet for en ny gjennomgang av manøvreringsreglementet, og i punkt 4 gis en kort oversikt over foreløpige krav i den kommende revisjonssaken. Avslutningsvis i punkt 5 er det gitt en oppsummering av kommunenes synspunkter.

2 Kommunenes anmodning til departementet

Randsfjorden har et stort behov for at det fastsettes et endelig manøvreringsreglement. Dette for at miljøet i vassdraget skal ivaretas, noe det midlertidige reglementet ikke i tilstrekkelig grad har sørget for. Endelig manøvreringsreglement burde ha vært fastsatt for mange år siden, og manglende reglement har hatt store konsekvenser for miljøet i og rundt vassdraget. Samtidig har utviklingen siden regulantens forslag ble fremmet og den etterfølgende høringsrunden i 2016, gjort det nødvendig med flere undersøkelser og en ny gjennomgang av reglementet. Dette har ikke blitt gjort.

Vilkårene i konsesjonen for Dokkavassdraget og i konsesjonen for Randsfjorden kan tas opp til revisjon i henholdsvis 2022 og 2025. **Kommunene, som står som avsender av denne uttalelsen, sammen med de øvrige Randsfjordkommunene og Randsfjordforbundet, har til hensikt å sende inn revisjonskrav for vilkårene for konsesjon i Dokkavassdraget og Randsfjordvassdraget i løpet av 2023. Randsfjordkommunene ønsker en slik revisjon for å gjøre miljøforbedringer og ivareta helheten i vassdragene.**

Et alternativ for kommunene kunne derfor ha vært å slutte seg til regulantens anmodning om å utsette endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet til etter at revisjonssaken(e) er ferdigbehandlet. Erfaringen med revisjonssakene som har blitt behandlet så langt, er imidlertid at disse kan trekke svært langt ut i tid, og det er uheldig om kravet til minstevannføring mv. ikke blir innført så snart som mulig.

Dersom endelig manøvreringsreglement fastsettes nå, er det på den annen side en fare for at en sak om revisjon av konsesjonen for reguleringen av Randsfjorden vil bli nedprioritert, med den konsekvens at saken vil bli stilt langt bak i køen hos NVE. Det vises til NVEs rapport 49/2013, hvor det fremgår at et endelig manøvreringsreglement for Dokkavassdraget, som ble fastsatt i 2021, vil medføre at vassdragets prioritet nedreguleres til prioritet 2.2.

Dersom vedtakelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden utsettes og behandles sammen med revisjonssaken, vil Randsfjorden derimot beholde sin høye prioritet, men naturmiljøet vil bli sterkt skadelidende. Av denne grunn **anmoder Søndre Land kommune og Nordre Land kommune OED om å vedta det endelige manøvreringsreglementet** som NVE innstiller på nå, **men på vilkår** om at

- (1) dette ikke vil endre Randsfjordens prioritet når revisjonssaker skal åpnes, og
- (2) at manøvreringsreglementet gjennomgås på nytt i revisjonssaken. For det tilfellet at OED ikke vil gi Randsfjorden samme prioritet og kan bekrefte at manøvreringsreglementet vil gjennomgås på nytt i revisjonssaken, anmoder kommunene departementet om at fastsetting av endelig manøvreringsreglement utsettes slik at det kan behandles som en del av revisjonssaken.

3 Nærmere om behovet for ny gjennomgang av manøvreringsreglementet

Konsesjon for Randsfjorden ble gitt 12. januar 1995, og kan revideres innen 2025. Randsfjorden er derfor ikke tatt med i NVEs rapport 49/2013 som gjennomgår vassdragskonsesjoner som kan revideres innen 2022. Dokkavassdraget er en del av samme vannstreng, og det samme er Lomsdalselva med Lomsdalselva kraftverk (konsesjonsfritt).

I en revisjonssak er det viktig at alle disse tre vassdragene behandles og vurderes samlet, og at vilkårene og reglement gjennomgås slik at helheten og all påvirkning av vassdraget kan tas i betraktning. Dette betyr at manøvreringsreglementet for Randsfjorden og for Dokkavassdraget må gjennomgås på nytt, der også nyere forhold hensyntas og der vassdragene og vilkårene til de berørte konsesjonene sees samlet. Som regulanten viser til i sin høringsuttalelse, er det også sendt melding til NVE om bygging av et nytt kraftverk – Randselva kraftverk. Det nye kraftverket vil også kunne få innvirkning på manøvreringsreglementet for Randsfjorden. En revisjonssak må ta hensyn til hva et slikt nytt kraftverk vil ha å si for vassdragsmiljøet, og om dette har noen betydning for hvilke vilkår som skal endres og om manøvreringsreglementet skal justeres.

Forslaget til manøvreringsreglement som ble utarbeidet av regulant i 2013, har særlig hatt fokus på hensynet til fisk og vilt. Forslaget til nytt reglement er utarbeidet etter at det ble foretatt undersøkelser i 2011 som tok for seg fisk- og vilttiltak. NVE viser i sin innstilling til at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene i hovedsak har vært positive til regulantens foreslåtte manøvreringsreglement. Høringen som NVE viser til, ble imidlertid gjennomført i 2016. Årene etter 2016 og frem til i dag har vist at det er et sterkt behov for gjennomgang av reglementet på nytt, og da særlig med tanke på blant annet stor variasjon i nedbørsmengde. Kommunene vil i denne forbindelse vise til noen av årsakene til at reglementet må gjennomgås på nytt i den senere revisjonssaken:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta langvarige tørkeperioder og unngå vedvarende lavvannssituasjoner i Randsfjorden på sommertid, slik kommunene opplevde i 2022
2. Det kreves en gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i Dokkavassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har tiltatt de siste årene

3. Manøvreringsreglementet må hensynta snødybde i fjellet, før Randsfjorden tappes ned til laveste nivå. Det må være sammenheng mellom kravet til å ha informasjon om snømengde i fjellet, og hvilke praktiske planer regulanten legger for nedtapping av Randsfjorden. Risiko for tørkeperioder og langvarig lav vannstand må vurderes på samme måte som risiko for flom
4. Manøvreringsreglementet må vurderes på nytt opp mot betydningen for friluftsliv og reiseliv ved Randsfjorden
5. Det må vurderes om det skal settes krav til dato for oppfylling av magasinet, herunder krav til akseptabel sommervannstand per 1. juni (og senest 1. juli) av hensyn til landskap og friluftsliv
6. Manøvreringsreglementet må legge til rette for at Randsfjordfergen kan benyttes så uavbrutt som mulig. Når vannet tappes ned til 132,3 moh., er på- og avkjøring på fergen med store kjøretøyer ikke mulig. Dette medfører mer tungtransport på veiene rundt Randsfjorden

4 Foreløpig oversikt over øvrige krav i de kommende revisjonssakene

I revisjonssakene vil det også være andre forhold enn manøvreringsreglementet som må vurderes. I revisjonssaken vil Randsfjordkommunene innhente innspill fra berørte allmenne interesser, men innspill som så lang har kommet inn er at det må fremmes krav om:

1. at konsesjonæren overvåker laveste regulerte vannstand (LRV) for at man skal kunne kartlegge konsekvensene av vannføringen
2. at konsesjonæren utbedrer gyteplass for storrøye
3. at konsesjonær overvåker gyteplass for storrøye
4. at konsesjonær bidrar til prosjekt om tynningsfiske av sik. Prosjektet har positive effekter i Randsfjorden for blant annet røye og ørret,
5. at konsesjonæren etablerer et bedre offentlig varslingsystem for planlagt manøvrering, heri overskridelse av HRV og LRV og konsekvensene av overskridelsene
6. og at det foretas en ny gjennomgang av erosjonsskader på strandsonen i Randsfjorden

5 Avsluttende bemerkninger

Den lange saksbehandlingstiden og manglende påkobling av allmenne interesser etter 2016, har satt de berørte kommunene i en vanskelig situasjon der behovet for en helhetlig revisjon og ny gjennomgang av reglementet, må veies opp mot det påtrengende behovet for å få på plass en endring av dagens midlertidige reglement. Kommunene håper OED ser denne konflikten, og tar hensyn til den spesielle situasjonen som saksbehandlingen hos NVE har ført til.

Søndre Land og Nordre Land kommune anmoder OED om at det ene ikke må utelukke det andre, slik at forslaget til endelig manøvreringsreglement vedtas, men på vilkår.

På denne måten kan departementet sikre at et nytt manøvreringsreglement som kan avbøte pågående skader trer i kraft så snart som mulig, samtidig som det nye

manøvreringsreglementet ikke utelukker en etterfølgende revisjon med ny gjennomgang av reglementet.

Denne løsningen vil etter kommunenes mening føre til at man, etter at revisjonssaken er avsluttet, sitter igjen med et best mulig vassdragsmiljø for hele reguleringen av Randsfjorden, Dokkavassdraget og tilstøtende vassdrag.

Best mulig vassdragsmiljø sett i helhet for Randsfjorden og Dokkavassdraget med tilstøtende vassdrag er kommunenes målsetning, og grunnlag for denne uttalelsen.»

Innlandet Bondelag har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Innlandet Bondelag er kjent med brev fra NVE som er sendt ut til kommuner og noen organisasjoner den 15.12.2023 med overskrift:

«Orientering om oversendelse av innstilling til OED om fastsettelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i Jevnaker, Gran Søndre Land og Nordre Land kommuner i Viken og Innlandet»

Vi er også kjent med at flere kommuner har fått utsatt høringsfrist til 31. mars, og regner med at vårt innspill også tas med når det kommer innen denne fristen.

Sist sommer var det store problemer for flere bønder rundt Randsfjorden. Det var veldig tørt og bøndene hadde behov for å vanne. Vannstanden i Randsfjorden var imidlertid så lav at bøndene ikke fikk benyttet vanningsanleggene sine.

Innlandet Bondelag mener manøvreringsreglementet må ta høyde for at vannstanden holdes på et nivå som sikrer at bøndene får benyttet vanningsanleggene sine ved behov hele vekstsesongen.

I punkt 2 i manøvreringsreglementet mener Innlandet det bør presiseres følgende:

"Vannstanden i magasinet skal fra 20. mai og i tiden fram til 1. oktober ikke underskride kote 133,75."»

IV. Departementets bemerkninger

1. Innledning

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) fikk ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Ettersom det var usikkerhet knyttet til virkningene av reguleringen og den fastsatte minstevannføringen, ble det bestemt at manøvreringsreglementet skulle tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år.

FRR har fremmet forslag til endelig manøvreringsreglement. Det foreslås fire endringer fra dagens reglement for å bedre forholdene til storørreten. Det foreslås at minstevannføringen på 20 m³/s skal gjelde for hele året, det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s, tidspunktet for å nå laveste regulerte vannstand (LRV) endres fra 10. april til 1. april og avslutningsvis å ta i bruk den definerte selvreguleringskurven (vassdragets naturlige flomvannføring). Dette gjøres for å tilpasse manøvreringsreglementet når det gjelder flomproblematikk.

2. NVEs innstilling og merknader til denne

NVE anbefaler at det fastsettes endelig manøvreringsreglement i tråd med regulantens forslag.

Viken fylkeskommune støtter NVEs innstilling, og mener at forslaget blant annet vil kunne bidra til noe forbedrede forhold for storørret i Randselva, samtidig som hensyn til flomproblematikk ivaretas. Fylkeskommunen påpeker for øvrig på at det bør gjøres mer konkrete vurderinger etter vannforskriften og regional plan for vannforvaltning.

Innlandet fylkeskommune er i hovedsak positiv til det foreslåtte manøvreringsreglementet når det gjelder temaene fisk og øvrig vassdragsmiljø. Når det gjelder transport, viser fylkeskommunen til Randsfjordsambandet som er et ferjetilbud med økende ferdselsbruk de siste årene, og sparer reisetiden med 40-60 min rundt vannet. Endringen som foreslås medfører at perioden med begrensninger for tyngre kjøretøy utvides og blir lengre enn dagens to måneder. Adgangen til å vedlikeholde, føre tilsyn eller reparere ferjen ved å ta den opp på slipp er avhengig av vannstanden. Av hensyn til ferjetilbudet ønsker ikke fylkeskommunen at de foreslåtte endringene i reglementet blir tillatt. I tillegg ønsker fylkeskommunen å forlenge kravet om vannstand. Dette er i praksis slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg. Vedtas manøvreringsreglementet, innebærer det en betydelig investering på fylkeskommunens anlegg og infrastruktur for å kunne opprettholde dagens tilbud. Randsfjordsambandet må ha forutsigbarhet, noe som blir betydelig redusert ved utsendt forslag til manøvreringsreglement. Fylkeskommunen ønsker også at den videre prosessen konkret tar tak i de ulike konsekvenser og utreder disse.

Jevnaker kommune opplyser at de vil søke NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden, og ber om at prosessen med endelig fastsetting av manøvreringsreglementet avventes. De viser også til søknad om Randselva kraftverk og ønsker at sakene ses i sammenheng.

Ringerike kommune mener at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette for å bedre forholdene i Randselva, spesielt for storørreten, og for å forbedre flomproblematikken i vassdraget. Kommunen mener at fastsetting av manøvreringsreglementet nå ikke skal forhindre at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.

Søndre Land og Nordre Land kommune viser til pågående revisjonsprosess for vassdraget. De ønsker et nytt manøvreringsreglement som kan avbøte pågående skader trer i kraft så snart som mulig. De er samtidig opptatt av at en endring nå ikke lukker for eventuelle justeringer av reglementet ifm revisjonssaken.

Innlandet Bondelag ønsker at vannstanden i perioden 20. mai til 1. oktober ikke skal underskride kote 133,75 slik at vanningsanleggene kan benyttes.

3. Departementets vurdering

Innledning

I departementets tilråding om justert manøvreringsreglement for Randsfjorden må fordelene og ulemper ved nytt manøvreringsreglement veies opp mot fordelene og ulempene ved det eksisterende reglementet.

I FRRs forslag til nytt manøvreringsreglement og i NVEs innstilling er hensynet til storørreten samt flomproblematikk vektlagt.

I Prop. 1 S (2017-2018) for Klima- og miljødepartementet framgår det at med grunnlag i oppdatert kunnskapsstatus skal det settes i gang arbeid med å lage en strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret i Norge. Dette er gjentatt i Prop. 1 S (2018-2019) for Klima- og miljødepartementet. I Miljødirektoratets rapport «*Forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret*» (M-M-1786/2020) fremgår det at storørret representerer unike økologiske, økonomiske, rekreasjonsmessige og kulturelle verdier. I dokumentet ble Randsfjorden foreslått som kandidat til nasjonalt storørretvassdrag. I vassdragene som er kandidater til nasjonale storørretvassdrag er det registrert storørretlokalteter med svært stor verdi.

Storørreten i Randselva kommer fra Tyrifjorden. Det er registrert storørret både i innløpselven Randselva og utløpselven Drammenselva.

Departementet finner at storørreten er den viktigste biologiske verdien i vassdraget og må tillegges vekt. Hensynet til flom må også vektlegges. Andre hensyn i vurderingen er friluftsliv, biologisk mangfold, landskap, landbruk, samferdsel og andre brukerinteresser.

Kunnskapsgrunnlaget - miljø

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 7 og prinsippene i samme lov §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Med den relativt lange perioden med prøvereglement og på grunnlag av de undersøkelser og prosjekter som er gjennomført i dette vassdraget, finner departementet at kunnskapsgrunnlaget må anses tilstrekkelig for å kunne fastsette et justert reglement for Randsfjorden, jf. naturmangfoldloven § 8.

Minstevannføring

NVE foreslår at Randselva skal ha en minstevannføring på 20 m³/s som skal gjelde hele året, og ikke reduseres til 15 m³/s som er dagens minstevannføring. Dette er begrunnet i hensynet til storørret for å øke vanndekt areal samt redusere faren for stranding av fisk i Randselva.

Storørretbestanden har hatt en betydelig tilbakegang og en årsak til dette skyldes trolig reguleringen av vassdraget.

På oppdrag fra FRR har SWECO utarbeidet en rapport som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva. Ifølge SWECO vil en økning i minstevannføringen fra 15 m³/s til 20 m³/s redusere faren for stranding av fisk, spesielt i kritiske gyte- og oppvekstområder. Dette er viktig for å opprettholde en sunn og levedyktig bestand av storørret.

Videre vil en høyere minstevannføring være gunstig for elvemuslingen, som er lite mobil og derfor svært sårbar for raske vannstandsendringer. En jevnere vannføring vil bidra til å opprettholde et stabilt miljø for elvemuslingen, noe som er viktig for dens overlevelse og reproduksjon.

En økning i minstevannføringen vil også ha positive effekter på det generelle økosystemet i Randselva. Ifølge SWECO-rapporten vil en jevnere vannføring bidra til å opprettholde et robust økosystem, der ikke bare storørret, men også andre vannlevende organismer kan trives. Dette vil også være gunstig for fugler og andre dyr som er avhengige av elven for næringsøk og leveområder.

De fleste høringspartene er positive til denne endringen bortsett fra Randsfjorden grunneierforening som er imot å endre minstevannføringsslipet. De begrunner dette med at en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren vil kunne skape problemer ved vannuttak ned mot kote 131,5.

Departementet mener det er godt grunnlagt at en økning i minstevannføring vil være positivt for storørreten. Departementet vektlegger at størrelsen på slippet er foreslått av regulanten som mener at dette vil ivareta både hensynet til en sårbar art og opprettholde hensynet til kraftproduksjon som er formålet med reguleringen. Departementet mener det er positivt at disse endringene kan gjøres samtidig som størrelsen på vannslippet forblir omtrent det samme. Når vannstanden i Randsfjorden er nede på LRV (kote 131,5) mener NVE at minstevannføringen ikke skal være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare. Med disse forutsetningene støtter departementet økt slipp av minstevannføring i Randselva.

Vannføringsendringer

NVE foreslår at det innføres bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m³/s hver time) ved vannføringer under 32 m³/s i Randselva, for å unngå stranding av fisk.

Forslaget er lagt frem av FRR basert på undersøkelser gjennomført av SWECO. Regulanten viser til at fisk kan strande dersom vannføringen endres for brått og for mye når vannføringen er lav, og har foreslått restriksjoner på nedkjøringshastighet. FRR mener forslaget er balansert mot ulemper i reguleringen og produksjon av fornybar energi.

Ingen av høringspartene har motforestillinger til forslaget.

Departementet legger vekt på at regulanten i liten grad mister produksjon og at fleksibiliteten i reguleringen er tilnærmet uendret samtidig som storørreten gis mulighet til å kunne reagere bedre på fallende vannstand. Sammen med økt minstevannføring mener departementet at strandingsfaren sannsynligvis vil kunne reduseres ytterligere. Departementet støtter at det innføres bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon som anbefalt.

Tidspunkt for å nå lavest regulerte vannstand (LRV)

NVE foreslår i tråd med forslag fra FRR å forskyve tidspunktet for å nå LRV på 131,50 fra 10. april til 1. april. Endringene er motivert av flere grunner. Snøsmeltingen i nedbørsfeltets lavereliggende områder starter ofte før 10. april. Ved å senke vannstanden tidligere kan regulanten utnytte dette vannet bedre, som ellers går tapt. En tidligere senkning av vannstanden gir videre mulighet til å ta imot mer vann i Randsfjorden, noe som kan bidra til å dempe vårflommene mer effektivt. Tidspunktet for senkning til kote 131,50 den 1. april gir også regulanten bedre kontroll over vannstanden og muligheten til å reagere raskere på endringer i snøsmelting og vannføring. Disse endringene er ment å forbedre håndteringen av vannstanden

og flomrisikoen i Randsfjorden, samtidig som de gir regulanten større fleksibilitet og effektivitet i reguleringen.

FRR har i nåværende manøvreringsreglement lov til å senke vannstanden i Randsfjorden om våren ned til LRV, det vil si kote 131,30, men kun etter tillatelse fra NVE. FRR ønsker i forslaget til endelig manøvreringsreglement selv å kunne avgjøre om de skal kunne senke vannstanden ned til LRV. Det vil si at senkningen kan foretas uten tillatelse fra NVE. Det er altså ikke en ny LRV som er ønsket, men et ønske om selv å kunne vurdere når det er grunnlag for en slik senkning. Et slikt grunnlag foreligger når det er store snømengder i fjellet og det forventes stor vårflom. Til nå har FRR søkt om å få senke ned til kote 131,30 to ganger. Søknaden har blitt innvilget en gang (i 2001). Det er fortsatt snømengden i fjellet som er grunnlagskriteriet for hvorvidt FRR skal kunne senke ned til LRV. Dette betyr at hyppigheten av senkning til LRV antakelig ikke vil endres i forhold til i dag.

Høringsinstansene støtter opp under forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV. Dette støttes også av fagrapportene som er utarbeidet av SWECO.

Innlandet fylkeskommune støtter ikke forslaget om endring av tidspunkt til 1. april. Randsfjordferja Elrond, som trafikkerer mellom Tangen og Horn, er en viktig del av infrastrukturen rundt Randsfjorden. Ferja frakter både passasjerer og kjøretøy, inkludert tungtrafikk, og er avgjørende for å knytte sammen kommunene på begge sider av fjorden. Fylkeskommunen viser til at en forskyvning av tidspunkt vil skape stor uforutsigbarhet og forlenge perioden hvor tungtrafikk ikke kan fraktes over fjorden. I tillegg ønsker fylkeskommunen å forlenge kravet om vannstand. De viser til at dette i praksis er slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg.

Departementet anerkjenner at en endring i tidspunkt for å nå LRV på våren kan medføre ulemper i den operative ferjetransporten for fylkeskommunen. Departementet vil vise til at Randsfjorden har vært regulert til kraftproduksjon siden 1912, og reguleringen har gjennomgått flere justeringer for å balansere behovene for brukerinteressene rundt og nedstrøms fjorden. Forslaget som er fremsatt er utredet over flere år. Hensynet til flomdemping og muligheter for en bedre utnyttelse av reguleringen til kraftproduksjon samtidig som ferskvannsökologien er ivaretatt har blitt vektlagt. Departementet legger betydelig vekt på disse forholdene. Departementet mener en forskyvning på ni dager vil være negativt for ferjetransporten, men ikke være av avgjørende betydning. Departementet mener utfordringene og uforutsigbarheten med drift og vedlikehold som fylkeskommunen påpeker, kan løses ved god planlegging og kommunikasjon mellom regulant og ferjeselskapet. Departementet oppfordrer partene til å finne regelmessige møtetidspunkt for å planlegge sesongen og på denne måten ivareta forutsigbarhet for ferjeselskapet.

Departementet mener forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV til 1. april gir mulighet til å ivareta hensynet til kraftproduksjon, økt flomdemping, ferskvannsökologi og brukerinteressene på en god måte og anbefaler i likhet med NVE dette. Departementet mener imidlertid at det er mange brukerhensyn å ta i manøvreringen av Randsfjorden og at dersom det skal forekomme ytterligere senking av vannstanden ned til kote 131,30 er det hensiktsmessig at NVE avgjør dette. Departementet viser til hensynet for å kunne sikre minstevannføringen i

Randselva i tørre år, men også i snørike år når fjorden må kunne tappes ytterligere ned for å ta i mot store smeltevatnmengder og redusere flommene nedstrøms.

Avledning av flom

NVE foreslår i likhet med FRR at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

Ingen av høringspartene motsetter seg dette forslaget.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering av dette, og anbefaler at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

4. Samordning av prosesser

Denne saken omhandler fastsetting av endelig manøvreringsreglement. Enkelte punkter som er tatt opp under høringen kan ikke pålegges gjennom manøvreringsreglementet, og må tas gjennom vilkårene til konsesjonen eller ved en vilkårsrevisjon. NVE åpnet i mars 2025 for revisjon av vilkårene for Randsfjorden basert på krav fra kommunene i Randsfjordforbundet. Samtidig har NVE varslet vedtak om innkalling av de eksisterende kraftverkene i Randselva, Bergerfoss I og II, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss, til konsesjonsbehandling. I tillegg vurderer Viul Kraft AS å bygge nytt kraftverk i Randselva. Det har av flere høringsparter vært fremmet ønske om at også fastsettelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden burde sees i sammenheng med disse prosessene.

Vannføringen i Randselva bestemmes gjennom manøvreringsreglementet for Randsfjorden og setter følgelig føringer for hvilke vannmengder kraftverkene kan produsere på. Departementet mener forslaget til endelig reglement vil ivareta hensynet til interessene i vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvreringsreglement og at det vil gi positiv effekt for storørreten samt noe positiv effekt på landskap, friluftsliv og andre vannlevende organismer i Randselva. Departementet mener derfor at miljøfordelene ved forslaget til endelig manøvreringsreglement er store og at det samtidig vil gi forutsigbarhet for innkallings- og revisjonsprosessene at dette fastsettes nå. Departementet vil presisere at avgjørelsen av denne saken nå ikke er til hinder for å vurdere endringer i de varslede prosessene.

5. Forholdet til vannforvaltningsplanen

Plan for vannforvaltning i vannregion Innlandet og Viken for 2022-2027 ble godkjent av Klima- og miljødepartementet ved vedtak av 31. oktober 2022. Randsfjorden med Randselva har ingen vannforekomster på godkjenningsbrevets vedlegg 2 som er vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap. I vedlegg 3 er Randselva Askerudfoss-Viulfoss, dam oppstrøms Askerudfoss-Askerudfoss og Kistefoss-dam oppstrøms Askerudfoss oppført. Disse vannforekomstene er registrert med moderat økologisk potensial (MØP) med miljømål godt økologisk potensial (GØP). Relevante tiltak vil bidra til at miljømålet kan nås.

6. Konklusjon

Departementet vektlegger at regulanten selv har foreslått endringene og vurdert at disse ikke vil ha vesentlig negativ innvirkning på kraftproduksjonen. Dagens praksis med minstevannføring på 20 m³/s opprettholdes, og endringen innebærer i praksis en formalisering av eksisterende drift. Justeringen av tidspunkt for magasinifilling med én uke vurderes som positiv, da det gir bedre kontroll ved flomhåndtering og kan bidra til økt produksjon og inntjening.

Departementet vurderer derfor at endringene har ubetydelig effekt på total kraftproduksjon.

Når det gjelder andre økonomiske konsekvenser av forslaget, har Innlandet fylkeskommune påpekt at endringene kan medføre økte kostnader knyttet til ferjedrift. Disse kostnadene er ikke direkte knyttet til reguleringen, men kan bli en følge av lavere og mer uforutsigbar vannstand. Dette tas til etterretning, og vurderes som sekundært i forhold til reguleringsformålet.

Manøvreringen krever fortsatt koordinering mellom regulanter, noe som allerede ivaretas gjennom Regulantsamarbeidet i Drammensvassdraget (RSD). Kongsnesjoneeren pålegges å føre protokoll over manøvrering og vannstand, samt utføre hydrologiske observasjoner i henhold til NVEs vedtak. NVE beholder beslutningsmyndighet ved ytterligere senkning under LRV (kote 131,5), noe som sikrer nødvendig kontroll og forutsigbarhet.

Departementet legger særlig vekt på de positive nyttevirkingene for miljø og biologisk mangfold. Økt minstevannføring og begrensning på vannføringsreduksjon vil bedre forholdene for storørret og redusere risikoen for stranding. Elvemuslingen vil bli mindre sårbar for raske vannstandsendringer, og tidligere tapping gir bedre forhold for hekkende fugl. Flomdemping forbedres gjennom økt kapasitet til vårflom-håndtering og bruk av selvreguleringskurve, som reduserer skadepotensialet. Et endelig reglement gir dessuten bedre styring og forutsigbarhet enn det midlertidige reglementet fra 1995.

Med bakgrunn i ovenstående oppsummering er departementet enig med NVE og Foreningen til Randsfjords Regulering i at manøvreringsreglementet bør fastsettes ut fra hensynet for å bedre forholdene for biologisk mangfold. Departementet mener det er positivt at disse endringene kan gjøres samtidig som størrelsen på vannslippet forblir omtrent det samme, og de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget anses å være ubetydelige.

Departementet finner at fordelene ved endringen er større enn ulempene, og tilrår at det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i tråd med NVEs innstilling, jf. vassdragsreguleringsloven § 9.

Energidepartementet

t i l r å r:

Foreningen til Randsfjords Regulering gis tillatelser i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om tillatelser til Foreningen til Randsfjords Regulering i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 9 gis Foreningen til Randsfjords Regulering tillatelse til endret manøvreringsreglement for Randsfjorden.
2. Det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden, jf. vedlegg 2.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om tillatelser til Foreningen til Randsfjords Regulering i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden

**Manøvreringsreglement
for regulering av Randsfjorden i Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land kommuner
i Buskerud og Innlandet fylke**

(Fastsatt ved kgl.res. 26. september 2025. Erstatte tidligere reglement gitt ved regjeringens. res. 12.1.1995)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Randsfjorden		134,50	131,30*			3,20

* Kun etter 1. april i tørre år tillates magasinet nedtappet under kote 131,50.

Høydene refererer seg til SK's høydesystem (normal Null 1954). Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som NVE godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets flomvannføring ikke økes. Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven. Flomtappingen skal koordineres med øvrige regulanter i vassdraget.

Det skal slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m³/s. Når vannstanden er nede på kote 131,5 (0,0 m), skal minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare.

Uten å komme i strid med første og annet ledd gjennomføres for øvrig følgende manøvrering:

Når vannstanden om våren begynner å stige og kan ventes å kulminere over kote 134,50 (3,00 m), skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er gått ned til kote 134,25 (2,75 m). Når denne vannstand er nådd, kan vannføringen reduseres, men ikke under minstevannføringene angitt i annet ledd. Vannstanden i magasinet skal i tiden fram til 1. oktober ikke underskride kote 133,75 (2,25 m). Ved inntredende flommer ved vannstander på, eller mellom, kotene 134,25 (2,75 m) og 133,75 (2,25 m) tas flomlukene i bruk i nødvendig grad for så vidt mulig å avlede flommen uten at vannstanden overstiger kote 134,25 (2,75 m). Dersom denne vannstanden overstiges, skal den så snart som mulig, også ved hjelp av flomlukene hvis dette er nødvendig for å få en fallende vannstand, bringes ned på kote 134,25 (2,75 m).

Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,50 (3,00 m). Tappingen skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,50

(0,00 m) den 1. april. Hvis lavvannsperioden varer utover dette tidspunkt eller om det er unormalt store snømengder i nedbørsfeltet, kan Randsfjorden senkes ytterligere til kote 131,30 (Z 0,20 m). NVE avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.

Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m³/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m³/s hver time.

3.

I forbindelse med eventuelle militærøvelser på Hvalsmoen og omegn på tidspunkter hvor vannføringen ikke er tilstrekkelig til at øvelsene kan gjennomføres på normal måte, skal regulanten slippe tilstrekkelig vann til å opprettholde en vannføring på opp til 37,7 m³/sek i øvingsområdet.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

5.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.